

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Бізнес-адміністрування товарного портфелю ПАТ «Запорізький
оліяжиркомбінат»

Виконав : студент 2 курсу, групи 8.0739-ба
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми Бізнес-адміністрування
Вязовой О. Е.

Керівник : доцент кафедри бізнес-адміністрування і
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
доктор економічних наук, доцент
Томарева-Паталахова В. В.
Рецензент : завідувач кафедри
бізнес-адміністрування і
менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності, доктор наук з державного
управління, професор
Бікулов Д. Т.

Запоріжжя – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту _____

Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітня програма Бізнес-адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Д.Т. Бікулов

« ____ » _____ 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

Вязовой Олег Едуардович

1. Тема роботи «Бізнес-адміністрування товарного портфелю ПАТ
«Запорізький оліяжиркомбінат»

керівник роботи: Томарева-Паталахова В.В., доцент кафедри
бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
доктор економічних наук.

затверджені наказом ЗНУ від 02.06.2020 року № _____ 665-с

2. Строк подання студентом роботи _____ 23.11.2020 р.

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні
та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова

звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.

2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.

3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОГО РОЗВИТКУ.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) .

15 таблиць

9 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Томарева-Паталахова В.В.		
2	Томарева-Паталахова В.В.		
3	Томарева-Паталахова В.В.		

7. Дата видачі завдання 20.04.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	20.04.2020	
2.	Затвердження змісту роботи.	30.04.2020	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	30.04.20-16.05.20	
4.	Розробка чернетки I розділу кваліфікаційної роботи.	17.05.20-23.05.20	
5.	Написання I розділу кваліфікаційної роботи.	24.05.20-27.05.20	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	28.05.20-25.06.20	
7.	Розробка чернетки II розділу кваліфікаційної роботи.	26.06.20-29.08.20	
8.	Написання II розділу кваліфікаційної роботи.	30.08.20-06.09.20	
9.	Розробка чернетки III розділу кваліфікаційної роботи.	07.09.20-14.09.20	
10.	Написання III розділу кваліфікаційної роботи.	15.09.20-29.10.20	
11.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.10.20-02.11.20	
12.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	09.11.2020	
13.	Проходження нормоконтролю.	09.11.20-22.11.20	
14.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	23.11.2020	
15.	Захист кваліфікаційної роботи.	грудень 2020	

Студент

(підпис)

О. Е. Вязовой

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

В. В. Томарева-Паталахова

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

С. В. Маркова

(ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА	2
РЕФЕРАТ.....	2
ABSTRACT	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ	6
1.1 Основні поняття та сучасні тенденції ресурсозбереження.....	6
1.2 Управління ресурсозбереженням на підприємстві.....	14
1.3 Розподіл та використання фінансових ресурсів.....	20
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОЛІЯЖИРОВИЙ КОМБІНАТ».....	25
2.1 Сучасний стан українського та світового ринків олії.....	25
2.2 Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства ПАТ «Запорізький оліяжировий комбінат».....	30
2.3 Стан та тенденції розвитку ПАТ «ЗЖОК».....	30
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОГО РОЗВИТКУ ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОЛІЯЖИРОВИЙ КОМБІНАТ».....	46
3.1 Напрями управління ефективністю ресурсозберігаючого розвитку підприємства.....	46
3.2 Використання ресурсозберігаючих технологій для оптимізації виробничого процесу підприємства.....	50
3.3. Оцінка оптимізації результатів ефективності ресурсозберігаючої політики на підприємстві.....	53
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	59
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	62

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 65 с., 9 рис., 15 табл., 49 джерел.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні аспекти управління фінансовими ресурсами на підприємстві.

Об'єкт дослідження: підприємство ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат».

Мета роботи – вивчення стратегії управління фінансовими ресурсами підприємства та визначення комплексу заходів щодо удосконалення та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Методи дослідження: описовий, аналітичний, метод моделювання.

Специфіка роботи – у загальному аналізі динаміки розвитку індустрії в Україні, а також більш детальному аналізі розвитку та перспектив розвитку вітчизняного виробництва загалом та підприємством ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» зокрема.

Під час написання роботи було досліджено теоретичні основи управління фінансовими ресурсами та конкурентоспроможністю підприємства; проведений аналіз будівельного ринку; надана оцінка стратегії формування переваг та організації управління фінансовими ресурсами на підприємстві ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат». Проаналізовано економіко-організаційні характеристики підприємства ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат». А також запропоновано шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами та фінансовим станом підприємства ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»

фінансові ресурси, стратегія, рентабельність, прибутковість, прибуток,
фінансовий стан abstract

ABSTRACT

Qualifying work of the master: 65 pages, 9 figures, 15 tables, 49 sources.

Subject of research: theoretical and methodological and applied aspects of financial resources management at the enterprise.

Object of research: the enterprise of PJSC «Zaporizhzhya Oil and Fat Plant»

The purpose of the work is to study the strategy of financial resources management of the enterprise and to determine a set of measures to improve and enhance the efficiency of the enterprise.

Research methods: descriptive, analytical, modeling method.

The specifics of the work are in the general analysis of the dynamics of industry development in Ukraine, as well as a more detailed analysis of the development and prospects of domestic production in general and the enterprise PJSC «Zaporizhzhya Oil and Fat Plant» in particular.

During the writing of the work the theoretical bases of financial resources management and competitiveness of the enterprise were investigated; the analysis of the construction market is carried out; the assessment of the strategy of forming advantages and organization of financial resources management at the enterprise of PJSC «Zaporizhzhya Oil and Fat Plant» is given. The economic and organizational characteristics of the enterprise PJSC «Zaporizhzhya Oil and Fat Plant» are analyzed. Also, ways to improve the management of financial resources and financial condition of the enterprise PJSC «Zaporizhzhya Oil and Fat Plant».

financial resources, strategy, profitability, profitability, profit, financial
STATUS

ВСТУП

Новогостратегічного бачення на проблему модернізації виробництва реального сектору у контексті забезпечення раціонального та ефективного використання продуктивних сил господарського комплексу вимагає сучасний стан розвитку української економіки. Стратегія розвитку національної економіки та галузей України визначається вектором щодо забезпечення сталого розвитку держави та проведення структурних реформ.

Сучасні умови розвитку ринкових відносин вимагають підвищення рівня конкурентноспроможності вітчизняних підприємств. Ключовим аспектом забезпечення їх комерційного успіху є формування таких систем управління, які б гарантували їм ефективне функціонування в умовах конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Цього можна досягти, передусім, за допомогою забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом та створенням сприятливих умов для ведення господарської діяльності у всіх галузях економіки країни.

Для створення та подальшого функціонування підприємства необхідна, як правило, наявність великої кількості ресурсів – матеріальних, нематеріальних, фінансових, трудових, інформаційних. Тому, проблема раціонального використання ресурсів, а також проблема їх заощадження стає актуальною, особливо в умовах фінансово-економічної кризи. Першочерговим завданням для суб'єктів господарювання в умовах нестабільності економічного середовища, є розробка та впровадження політики ресурсозбереження. Політика ресурсозбереження дасть змогу не лише оптимально та адекватно використовувати більшість можливостей підприємства, але й допоможе ефективно адаптуватися до

швидкоплинних змін умов ринку для забезпечення конкурентоспроможності та успішного функціонування в довгостроковій перспективі.

Одним із ключових напрямків в політиці управління сучасними підприємствами є ресурсозбереження. Впровадження ресурсозберігаючого проекту, у відповідності з основними положеннями теорії інвестування, супроводжується появою наслідків різного походження: необхідні матеріальні витрати в ході реалізації проекту; інвестиційні кошти для реалізації проекту; очікувані позитивні економічні результати; негативні або позитивні екологічні наслідки після реалізації проекту; соціальні наслідки; додаткові позитивні економічні результати, які можуть утворитися в суміжних галузях економіки.

Метою магістерської роботи є вивчення та порівняння методичних підходів щодо оцінки еколого-економічної ефективності ресурсозберігаючих проектів.

Досягнення мети потребує вирішення наступних завдань:

- розглядіснуючих методик оцінки ефективності ресурсозберігаючих проектів;
- вивчення теоретичних засад ресурсозбереження та його ефективності;
- розробка бізнес-плану проекту ресурсозбереження на підприємстві;
- визначення показників та факторів ресурсозбереження;
- визначення ефективності пропонованого проекту ресурсозбереження.

Предметом дослідження є ресурсозбереження на підприємстві.

Об'єктом дослідження є методика оцінки ефективності ресурсозберігаючих проектів.

У процесі роботи використовувались наступні методи: метод системного підходу для узагальнення матеріалу, метод порівняння, метод спостереження та метод узагальнення.

Структурно кваліфікаційної робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури. При написанні роботи були використані нормативно-правові акти, навчальні посібники, монографії, періодичні видання. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає

66 сторінок, 9 рисунків, 15 таблиць. Список використаної літератури включає 49 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

1.1 Основні поняття та сучасні тенденції ресурсозбереження

Термін «ресурсозбереження» був уведений до наукової лексики у 80-х роках 20 століття. Дослідженням проблеми ресурсозбереження займалося чимало зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, питання ресурсозабезпечення ресурсозбереження розглядали В. Беренс, М. Міллер, О. Кроллі та інші закордонні автори, які під різним кутом зору підходили до процесів ефективного використання та заощадження ресурсів. Значний внесок у вирішення проблеми ресурсозбереження зробили такі вітчизняні вчені як Р. І. Балашова, Р. С. Близький, М. І. Іванов, Н. І. Коніщева, Д. В. Липницький, В. А. Лебедєв, І. М. Радчук, С. А. Скоков, І. М. Сотник, Л. Т. Хижняк, А. В. Богатирьов, В. А. Таран та інші. Проте, враховуючи сучасні темпи розвитку економіки та постійне удосконалення менеджменту ресурсозбереження на підприємстві, дана тематика потребує подальшого дослідження.

Ресурсозбереження є одним із ключових напрямків в управлінні сучасними підприємствами. Для того, щоб його можна було адекватно імплементувати у загальну систему менеджменту на підприємстві, потрібне чітке розуміння сутності даного поняття.

Управління ресурсозбереженням в системі управління підприємством є відносно самостійною підсистемою, яка містить сукупність специфічних інструментів, правил, структурних органів, інформації та процесів, націлених на підготовку та забезпечення виконання планів ресурсозбереження [7].

Поняття «ресурсозбереження» розглядається науковцями наступним чином:

1) це організаційна, технічна, економічна діяльність, яка спрямована на забезпечення економії та раціонального використання усіх видів ресурсів в усіх галузях промислового виробництва з найменшим впливом на людину шляхом застосування досягнень новітньої техніки і технології [9];

2) це організаційна, економічна, технічна, наукова, практична, інформаційна діяльність. Це методи, процеси, що супроводжують всі стадії життєвого циклу об'єктів і які спрямовані на раціональне використання та економічне витрачання ресурсів [8];

3) це поступова відмова від користування вичерпними ресурсами [10];

4) ефективний напрям використання природно-ресурсного потенціалу, що забезпечує зростання виробництва продукції при тій самій кількості використаної речовини [2];

5) результативність ресурсозбереження проявляється через досягнення стійкого зростання економічної ефективності виробництва при зменшенні ресурсомісткості (збільшенні випуску продукції, зменшенні собівартості продукції, скороченні витрат на сировину та матеріали, зростання прибутку, повне використання виробничих потужностей, підвищення продуктивності праці, покращення екологічної ситуації);

6) процес підвищення ефективності використання ресурсів та база ресурсозберігаючого менеджменту, що спрямований на зниження матеріальних, трудових та інших видів фінансових затрат [13];

7) інтенсифікація виробництва ресурсозбереження проявляється за допомогою створення процесу раціоналізації використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів суб'єктів господарювання;

8) науково-дослідна діяльність ресурсозбереження проявляється через створення комплексу економічних, інженерно-технічних, правових і соціальних дисциплін.

Підходи до визначення економічної сутності категорії «ресурсозбереження» відрізняються.

Так, наприклад М. Іванов, А. Бреславцев, Л. Хижнякзводять основні стратегічні напрями ресурсозбереження до наступних: комплексне використання сировинних і паливних ресурсів; впровадження ресурсозберігаючої техніки і технології; широке використання в галузях обробної промисловості вторинної сировини [3]. С. Дорогунцов, Я. Олійник, Ю. Пітюренков вважають, «що ресурсозбереження це метод господарювання, який охоплює комплекс технічних, економічних, організаційних заходів, спрямованих на раціональне використання ресурсів та забезпечення зростаючих потреб за рахунок економії» [2].

Таблиця 1.1 – Еволюція поглядів щодо поняття «ресурс та ресурсозбереження» [2]

Рік	Поняття, підхід, концепція	Характеристика
1611	Виникнення поняття «ресурс»	Під поняттям «ресурси» розуміються виключно природні ресурси.
1779	Розширення поглядів на поняття «ресурс»	Поняття ресурсів загальнюється та ототожнюється з багатством країни.
1959-1980	Ресурсно-орієнтований підхід	Стійкі бар'єри формуються за рахунок переваг внутрішніх процесів організації у порівнянні з конкурентами і наявності унікальних специфічних щодо фірми активів, які не можна легко скопіювати, а не внаслідок тактичних кроків, які запобігають проникненню в галузь конкурентів. Забезпечення конкурентної переваги у короткостроковому періоді.
1983	Динамічний ресурсно-орієнтований підхід	Концепція, що вказує на здатність підприємства до оперативних змін щодо власного унікального набору ресурсів (компетенцій) у довгостроковому періоді з метою забезпечення стійкої конкурентної переваги підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.
1992	Виникнення концепції сталого розвитку	Основною ідеєю концепції є ефективне використання світових ресурсів з метою гармонійного співіснування економічної, екологічної та соціальної сфер.
1992	Концепція більш чистого та сталого виробництва	Концепція спрямована на впровадження ефективних ресурсоощадливих технологій виробництва.
1992	«Зелена» промисловість	«Екологізація» існуючих галузей промисловості та створення нових галузей на засадах екологічності та енергоефективності.
1997	Концепція динамічних здатностей	Концепція виникла у якості продовження ресурсно-орієнтованого підходу, що зорієнтована переважно на

		здатності динамічного організаційного навчання підприємства.
2002	«Знаннєвий підхід» Knowledge-Based View of the firm (KBV)	Знання розглядаються як найбільш стратегічно важливий ресурс підприємства.
2003	Життєвий цикл здатностей	Науковий підхід до аналізу життєвого циклу здатностей підприємства, розглядає причини розвитку та зрілості здатностей та аналізує можливі шляхи розвитку початкових здатностей.
2008	Загальний аналіз продуктивності (Total Performance Analysis)	Підхід до оцінювання співвідношення собівартості, екологічного впливу та вартості продукції або процесу, що дозволяє виявити малоефективні етапи виробничого процесу або життєвого циклу товару.

Головним аспектом запровадження ресурсозберігаючої діяльності України є фінансове забезпечення ресурсозберігаючих проектів, яке може бути проведено шляхом пошуку та використання нових джерел фінансування: залучення коштів міжнародних фінансових організацій, гранти; пільгове кредитування ресурсозберігаючих програм; кошти позабюджетних фондів ресурсозбереження; лізинг ресурсозберігаючих технологій.

На сьогодні більшість підприємств працює за принципом витратного, а не ресурсозберігаючого методу. Інша проблема полягає в тому, що на українських підприємствах трактування ресурсів асоціюється з грошовими коштами.

В результаті дефіцитності фінансових ресурсів ступінь оснащення підприємств в техніко-технологічному розвитку знаходиться на низькому рівні: – заміна застарілого устаткування серед тих підприємств, які визначили цю необхідність, була проведена лише на 11,4% підприємствах шляхом повного оновлення, на 9,6% – шляхом ремонту сторонніми організаціями, на 3,4% – шляхом збільшення парку діючого устаткування, на 3,4% – шляхом автоматизації виробничих процесів. Таким чином ступінь задоволення техніко-технологічного розвитку за рахунок додаткових капіталовкладень склав всього 27,8%, що в свою чергу суттєво гальмує запровадження ресурсозбережливих процесів [2]. Також до причин неефективної ресурсозберігаючої діяльності можна віднести:

відсутність фінансування, відсутність реалізації оперативних резервів, неефективне державне регулювання за допомогою економічних заходів. Які ж існують основні напрямки усунення такого неефективного процесу ресурсозбереження? По-перше, це орієнтація підприємства на ресурсозбереження. По-друге, це виявлення прогнозних резервів конкретних видів ресурсів. По-третє, це процес оптимізації структури ресурсів використання, що забезпечує довготривалу, а не короткострокову ефективність.

До пріоритетних напрямків в проведенні ефективно-ресурсозберігаючої політики на підприємствах можна віднести:

- впровадження безвідходних або маловідходних технологій;
- удосконалення обліку цінностей на підприємстві, перетворення будь-якої цінності в «працюючий» ресурс;
- удосконалення кадрового менеджменту;
- оптимізація управління оборотними та фінансовими ресурсами [14].

Таблиця 1.2 – Напрямки впровадження принципів ресурсозбереження у сферах діяльності підприємства [3]

Сфера діяльності підприємства	Напрямки впровадження принципів ресурсозбереження
- виробничо-технічна	слідкування за сучасними техніко-технологічними рішеннями та своєчасне впровадження ресурсозберігаючих технологій у виробничий процес;
організаційно-економічна	організація ресурсозбереження на підприємстві, включаючи оцінювання необхідності ресурсозбереження, впровадження ресурсозбереження та моніторинг результатів;
- науково-дослідна	розробка та наукове обґрунтування впровадження ресурсозберігаючих техніко-технологічних рішень;
- маркетингова	популяризація та просування ресурсозберігаючих технологій на ринку;
- правова	розвиток нормативно-правової бази ресурсозбереження;

- соціальна	вдосконалення умов праці та безпеки праці на підприємстві, підвищення якості праці на підприємстві;
- екологічна	зменшення негативного впливу на навколишнє середовище;
- інформаційна	вчасне інформування про переваги ресурсозбереження

Отже, виходячи з вищесказаного доцільно надати наступне трактування поняття «ресурсозбереження підприємства» – це процес, який націлений на оптимальне використання усіх наявних ресурсів підприємства з урахуванням його стратегічних цілей.

Поняття, яке широко використовується у науковій літературі як тотожне поняттю ресурсозбереження – це поняття ресурсоефективність.

Розбудова ресурсоефективної економіки є трендом розвинутих країн. У 2017 році країни Великої двадцятки сформували нову платформу «Діалог з ресурсної ефективності G-20» для більш тісної співпраці у сфері ефективного та сталого використання природних ресурсів впродовж усього життєвого циклу природних ресурсів, продуктів та інфраструктури. Змінилися ринки і українські підприємства шукають шляхи для того, щоб аргументувати конкурентоздатність своїх товарів. Одним з таких аргументів є перехід на рейки зеленої економіки.

Ресурсоефективне та чисте виробництво підтримує модернізацію української економіки шляхом впровадження на підприємстві концепції чистого та ресурсоефективного виробництва, передбачає підвищення економічної ефективності виробництва, зниження виробничих ризиків для людей та зменшення навантаження на довкілля шляхом реалізації технічних засобів. Для виконання цієї проблеми підприємства співпрацюють з міжнародними проектами та організаціями, експертними компаніями, фінансовими установами, бізнес-асоціаціями, освітніми інституціями та органами державної влади.

Підвищення ресурсоефективності підприємства означає використання найменшої кількості ресурсів для виробництва того ж самого обсягу продукції.

Наприклад, строку експлуатації та якості продукції або температури повітря в будівлях при наявності певної кількості матеріалів та енергії. На сьогодні загроза зміни клімату стає все більш очевидною, тому стає зрозумілим, що поняття «ресурсоефективність» значить дещо більше аніж «продуктивність», що також передбачає необхідність переосмислення сучасної моделі неефективного екстенсивного використання ресурсів [15].

На жаль, у сфері екологізації економіки Україна відстає не тільки від найбільш розвинутих країн, але й від найближчих сусідів. Україна посідає останнє місце серед країн Східного партнерства ЄС, хоча є найбільшою країною регіону. Відсутність значного прогресу на національному рівні з 2012 року пов'язана з тим, що на даний момент держава не здійснює активного заохочення вітчизняних підприємств у напрямку підвищення ресурсоефективності. Показник продуктивності енергії (ВВП на одиницю загального постачання первинної енергії (ЗПІЕ) в Україні приблизно у 6 разів нижчий, ніж у країнах ОЕСР, та у понад 2 рази – ніж у країнах Східного партнерства.

Саме з метою покращення умов ведення бізнесу на засадах ресурсоефективності в 2015 році в Україні було створено Платформу зростання зеленої економіки. Учасниками Платформи стали Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності», Мережа Глобального договору в Україні, Програма сприяння зеленій модернізації української економіки, Інститут зеленої економіки, Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, Торгово-промислова палата України. Платформа ставить за мету популяризацію ідей зеленої модернізації економіки та її складових; сприяння розвитку послуг ресурсозбереження в Україні; підтримку державних органів, бізнесу та громадянського суспільства.

Отже, поняття ресурсозбереження поєднує у собі діяльність, методи, процеси, комплекс організаційно-технічних заходів, ресурсозберігаючі технології, виступає політикою, напрямком, процесом,

умовою, результатом, показником, щопередбачає економічне, ошадливе використання ресурсів та зменшення негативного впливу на людину та на навколишнє середовище. Оптимальне використання ресурсів означає краще рішення щодо їх використання за певних умов, в яких таке рішення приймається.

Розглянувши сутність поняття ресурсозбереження, доцільно звернутися до його класифікаційних ознак.

Доцільність систематизації класифікаційних ознак ресурсозбереження визначається необхідністю подальшого поглиблення розуміння сутності даного поняття та його проявів, з метою більш ефективного управління даним процесом як на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Розглянемо види ресурсозбереження на промислових підприємствах.

Так, Н. Вітка запропонував наступну класифікацію, виділяючи ознаки та види ресурсозбереження.

1. Види ресурсів: матеріалозбереження, енергозбереження, фондозбереження.

2. Види ресурсозбереження: раціональне використання ресурсів, економія ресурсів, консервування ресурсів, заміна невідновлюваного ресурсу певним замінником, використання вторинних ресурсів, використання відходів інших галузей у якості сировини для власного виробництва, використання відновлювальних або порівняно менш вичерпних джерел енергії.

3. Стадія життєвого циклу ресурсу: видобуток, переробка, виробництво ресурсу, споживання, транспортування, зберігання, утилізація.

4. Стадія життєвого циклу продукції: передпроектні дослідження, проектування дослідного зразка, виготовлення дослідного зразка, виробництво кінцевого продукту, споживання (експлуатація) продукту, утилізація продукту.

5. Об'єкт ресурсозбереження: продукт, процес.

6. Рівень ресурсозбереження: ресурс, складова товару, товар (продукт), робоче місце, дільниця/цех, підрозділ, підприємство [3].

Економія ресурсів також передбачає консервування ресурсів, відмову від використання певного виду ресурсу (прикладом є консервування нафтових покладів США); використання замість невідновлюваного ресурсу сировини-замінника. Ощадливий ефект від такого ресурсозбереження буде ефективним, якщо негативний вплив на навколишнє середовище від використання сировини-замінника буде меншим ніж у разі подальшого видобутку невідновлюваного ресурсу.

Рівні ресурсозбереження дозволяють розподілити процес ресурсозбереження за рівнями на підприємстві. Так, на рівні ресурсу можна оптимізувати його використання, замінити на більш шкідливий (більш екологічний та економічно вигідний), зменшити витрати, використавши вторинну сировину тощо. На рівні складових товару можливе ресурсозбереження за рахунок оптимізації розмірів, ваги, функцій складових елементів товару. На рівні товару (продукту) – за рахунок оптимізації розмірів, ваги, функцій самого товару. На рівні цеху, ділянки та підприємства – оптимізація усього виробничого циклу та тих видів ресурсів, що використовуються на кожному вищезазначеному рівні.

За типом ресурсозбереження можна поділити на процесне, продуктове, організаційне. Процесо-орієнтовані заходи поділяються на «кінцеві технології» та технології чистого виробництва. Технології «кінця труби» – це заходи, які спрямовані на видалення забруднюючих речовин з потоку повітря, води [18].

Наприклад, технології «кінця труби», такі, як фільтри використовуються для десульфуації та направлені на зменшення шкідливих речовин, які виникають як побічні продукти виробництва. Чисте виробництво призводить до скорочення як продуктивних так і енерго- та ресурсних витрат. Продуктове ресурсозбереження має на меті поліпшення існуючих товарів або розробку нових товарів. Так, наприклад, продуктивні інновації в сфері машинобудування на одному підприємстві часто процесними інноваціями на іншому. Окрім вищезазначеного,

вартю виділити інструментарій ресурсозбереження – засоби та підходи, за допомогою яких впроваджується ресурсозбереження на промислових підприємствах. До таких заходів можна віднести проведення ресурсоаудиту, оцінювання ефектів від впровадження ресурсозбереження, розробка та впровадження системи ресурсозбереження на підприємствах.

1.2 Управління ресурсозбереженням на підприємстві

Структурні зміни, які відбуваються в економіці після становлення незалежності України, змінюють не тільки підхід до управління підприємством, але й саму філософію бізнесу. Обмеженість ресурсів та доступ до них підприємств висувують нові вимоги до управління підприємством, які полягають у впровадженні ресурсозбереження як стратегічної мети його функціонування. Особливо дбайливого ставлення вимагають наступні види ресурсів: фінансові, трудові, матеріально-технічні, без застосування яких процес виробництва неможливий. Отже, в умовах ринкової економіки та обмеженості ресурсів підприємства повинні сформулювати певну стратегію управління ресурсозбереженням.

Управління ресурсозбереженням виступає головною складовою підвищення його конкурентоспроможності та включає сукупність організаційних, техніко-технологічних, корегуючих та контролюючих заходів, направлених на ефективне використання ресурсів (трудових, матеріально-технічних, фінансових) та впровадження інноваційних технологій.

Безумовною та очевидною є пріоритетність питання щодо ощадливого використання ресурсів для вітчизняних підприємств, адже ресурсозбереження це не лише раціональне виробництво, це також вагомий внесок у зміцнення конкурентоспроможності промисловості та збереження навколишнього середовища [6]. Ресурсозбереження в Україні має свої проблеми, які торкаються всіх аспектів економіки. До основних проблем ресурсозбереження можна

віднести наступні: 1. Історичні. Історично склалося, що спосіб виробництва та споживання був успадкований Україною ще з часів Радянського Союзу, коли про ресурсозбереження не йшла мова в умовах доступності та дешевизни різноманітних ресурсів. Розпад СРСР порушив виробничі зв'язки, змінивши структуру виробництва та споживання. Значні обсяги продукції стали непотрібними, а виробництва, які не мали замкнутого циклу не мали змогу забезпечити внутрішній ринок готовою продукцією. 2. Фінансово-економічні. Економічна стабільність у промисловому комплексі країни з'явилася в 2000-х роках. Існуючі структурні диспропорції, податкове навантаження, мінливість економічних умов не сприяють ефективному веденню бізнесу та створюють ситуацію, коли підприємствам бракує фінансових ресурсів для впровадження ресурсозберігаючих заходів. 3. Технологічні. Від Радянського Союзу Україна успадкувала застарілі витратні технології, які були орієнтовані на «союзні» обсяги виробництва, і які потребують оновлення та значної кількості коштів. Зі здобуттям незалежності призупинився технологічний розвиток країни, виникли соціально-економічні проблеми, які потребували розвитку новітніх технологій. На сьогодні Україна не відновила зв'язки між бізнесом та наукою, що в свою чергу обмежує впровадження нових ресурсозберігаючих технологій у виробництво. 4. Нормативно-правові. На сьогоднішній день ще не повністю сформована нормативно-правова база, яка б створювала умови для розвитку ресурсозбереження. Мають місце корупційні умови, незаконно можна не виконувати, розтратити та неефективно використовувати державні ресурси. 5. Соціально-психологічні. Керівники «старої формації» уникають нововведень, нових раціональних систем організації виробництва та ресурсозбереження, можливостей залучення кредитних коштів та грантів від міжнародних організацій. На промислових підприємствах відсутні відділи, які займаються інноваційними розробками. На підприємствах має місце низька персональна відповідальність людей за ресурсозбереження.

Усі вищезазначені проблеми мають комплексний характер та є взаємообумовленими. Держава повинна активно впроваджувати ресурсощадні технології на підприємствах, розвивати вітчизняне виробництво ресурсозберігаючих технологій та впроваджувати наукові розробки у виробництво.

Які ж існують фактори впливу на прийняття рішення щодо впровадження ресурсозбереження на підприємствах? Подивимося на дані (таблиці 1.3).

Таблиця 1.3 – Фактори впливу на

прийняття рішення щодо впровадження ресурсозбереження на підприємствах [6]

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
економічні	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність у підприємств вільних коштів для здійснення ресурсозберігаючих заходів; - здатність підприємства залучати кредити, інвестиції 	<ul style="list-style-type: none"> - сприятлива фінансово-економічна ситуація в країні; - наявність розвинутої фінансової інфраструктури ресурсозбереження; - доступність дешевих кредитних ресурсів; - сприятливе інвестиційне середовище в країні
технічні	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність та доступність знань щодо кращих технічних рішень для впровадження ресурсозбереження на підприємствах; - застарілість техніко-технологічного оснащення підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність необхідної нової техніки та технологій, що відповідає потребам підприємства; - розвинуте інноваційне середовище в країні; - доступність сучасних техніко-технологічних рішень
соціальні	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність кваліфікованих кадрів, спроможних впроваджувати ресурсозбереження; - необхідність покращення умов праці; - необхідність підвищення безпеки праці на підприємстві; - запровадження соціальної корпоративної відповідальності на підприємстві 	<ul style="list-style-type: none"> - державні/регіональні/галузеві/профспілкові соціальні програми щодо підвищення умов праці; - державні/регіональні/галузеві стандарти/нормативи щодо підвищення безпеки праці; - розвиток державно-приватного партнерства
організаційно-управлінські	
<ul style="list-style-type: none"> - необхідність впровадження організаційних заходів, спрямованих на ефективне використання ресурсів; - необхідність вдосконалення організації виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність розвинутої сфери інформаційно-консультативного забезпечення ресурсозбереження

бничого процесу на підприємстві	
нормативно-правові	
- необхідність впровадження стандартів та нормативів ресурсозбереження на підприємстві; - необхідність впровадження нормативно-правових заходів з метою гармонізації	- сприятлива нормативно-правова база, яка б підтримувала впровадження ресурсозберігаючих заходів та їх популяризації; - запровадження державних або галузевих стандартів/нормативів ресурсозбереження

Підприємство може отримати цілу низку сприятливих економіко-соціо-екологічних ефектів, які сприятимуть зменшенню витрат, підвищенню конкурентоспроможності, стабільності та ефективності. З метою досягнення такого ефекту, підприємству доцільно не лише реалізувати впровадження одиничних заходів ресурсозбереження, а впровадити принципи ресурсозбереження на засадах комплексності та системності у всій сфері діяльності підприємства. Управління ресурсами підприємства потребує залучення до цього процесу усіх наявних підрозділів та служб підприємства з метою проведення скоординованої ресурсозберігаючої політики [3].

Виходячи з вищезазначеного, доцільно виділити наступні принципи ресурсозбереження: вимірюваність – ефекти ресурсозбереження мають бути вимірюваними; ефективність – ресурсозбереження повинні сприяти підвищенню ефективності діяльності промислових підприємств; системність – заходи ресурсозбереження мають впроваджуватися системно; відкритість – сфера впливу ресурсозберігаючої діяльності промислових підприємств має розповсюджуватися на їх зовнішнє середовище; сталість – заходи ресурсозбереження мають бути сталими та екологічними.

У більшості вітчизняних підприємств система ресурсозбереження відсутня або обмежується економічним використанням ресурсів [6].

Рибалко Л.П. пропонує запровадити комплексну систему управління ресурсозбереженням шляхом формування організаційно-економічного механізму, що поєднує традиційні підходи до управління, а саме функціональний, системний, параметричний, процесний та цільовий підхід з вартісно-орієнтованим підходом. На думку автора таке поєднання дозволить підвищити економіко-екологічну ефективність підприємства шляхом розширення масштабів виробничо-господарської діяльності і зростання його вартості за рахунок раціонального використання ресурсів з урахуванням екологічних орієнтирів розвитку підприємства [19].

Ресурсозбереження підприємств повинно бути втілено у виді певного комплексного механізму, враховувати функціональний, системний, параметричний, процесний та цільовий підходи до управління ресурсозбереженням [19]. На нашу думку, використання вартісно-орієнтованого підходу в якості основного не є достатньо обґрунтованим. Вартісно-орієнтований підхід – це підхід переважно фінансового аналізу, та має на меті підвищення вартості підприємства у довгостроковій перспективі. Цей підхід не є базовим в управлінні ресурсозбереження, оскільки він не може врахувати багатьох аспектів ресурсозбереження та потребує формування методичного інструментарію та розробки системи показників з метою оцінювання вартості підприємства. Вартість підприємства можливо оцінити за вартістю його акцій. Вартість підприємства об'єктивно оцінюється за умов розвинутого фондового ринку, а це ще поки не є характерним для вітчизняного фондового ринку.

Барун М. В. вважає, що ресурсозбереженням доцільно управляти на засадах системного підходу, а система управління ресурсозбереженням має складатися з чотирьох підсистем:

- 1) підсистема загальних функцій управління ресурсозбереженням,
- 2) що здійснює вплив управляючої підсистеми на об'єкт управління;
- 3) підсистема конкретних функцій управління ресурсозбереженням, що забезпечує досягнення цілей ресурсозбереження та розкриває зміст процесу;

підсистема наукової підтримки; 4) забезпечуючої підсистеми, що складається з інформаційно-технічного, організаційного, методичного та кадрового забезпечення [20].

Шеремет О. О. наголошує на необхідності формування організаційно-економічного механізму ресурсозбереження, який повинен складатися з системи забезпечення, функціональної та цільової систем, які містять певну сукупність організаційних і економічних важелів і впливають на економічні та організаційні параметри управління ресурсозбереженням [13].

Беляєва В. Я. вважає, що «механізм ресурсозбереження – це інтегрована сукупність організаційно-інституційних та методико-інструментарних елементів впливу ресурсозберігаючих заходів на еколого-економічний потенціал підприємства, спрямованих на його зростання. Закономірності формування даного механізму пов'язані з мінімізацією витрат підприємства внаслідок підвищення його еколого-економічного потенціалу та впливу екологічного компонента на фінансово-економічний результат діяльності підприємства» [21]. Сформулюємо основні принципи системи управління ресурсозбереженням на підприємстві: 1) Комплексність – впровадження засад ресурсозбереження у всі процеси підприємства; 2) Системність – впровадження ресурсозбереження з урахуванням взаємозв'язків та взаємодії між керованими та керуючою підсистемами; 3) Сталість – система ресурсозбереження має діяти на постійній основі; 4) Вимірюваність – ефективність діяльності системи має визначатися набором вимірюваних показників; 5) Залученість персоналу – весь персонал підприємства повинен бути залучений до системи управління ресурсозбереженням; 6) Відкритість – система має керуватися принципом «зсередини-назовні», впроваджувати та стимулювати ресурсозбереження не лише на підприємстві, а також в його найближчому зовнішньому середовищі; 7) Динамічність – здатність системи адаптовуватися та змінюватися відповідно до потреб підприємства та зовнішнього середовища.

Отже, можна дійти висновку, що важливість впровадження ресурсозбереження у діяльність підприємств має носити комплексний та системний характер, що можливо забезпечити за допомогою утворення механізму або системи ресурсозбереження на підприємстві. Тому на підприємствах доцільно запроваджувати систему управління ресурсозбереженням та необхідно застосовувати принципи ресурсозбереження.

1.3 Розподіл та використання фінансових ресурсів

Метою формування фінансових ресурсів на підприємстві є повне задоволення його фінансових потреб, які забезпечують темпи стійкого зростання підприємства в майбутньому. Процес формування фінансових ресурсів базується на основі наступних принципів (рис. 1.1):

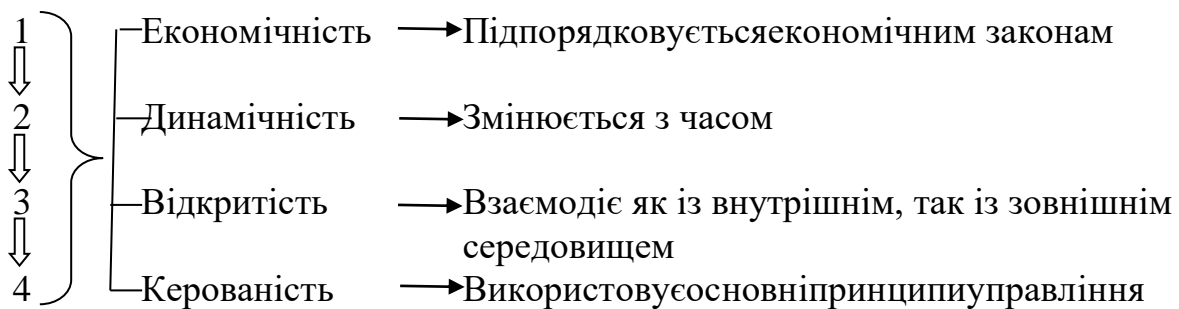

Рис. 1.1– Основоволожні принципи системи управління фінансовими ресурсами

Реалізація цих принципів становить основний зміст процесу управління формуванням фінансових ресурсів підприємства в системі забезпечення його фінансової безпеки [42, с. 51].

Таблиця 1.4– Система суб'єктів і видів фінансових відносин [2]

Сфера фінансових відносин	Суб'єкт фінансових відносин	Види фінансових відносин
Внутрішні фінансові відносини	Підприємство і його засновники (власники)	Формування та використання статутного капіталу. Отримання частини прибутку на вкладений капітал

	Підприємство і його структурні підрозділи	Розподіл фінансових ресурсів на фінансування формування необоротних та оборотних активів
	Підприємство	Розподіл та використання прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства
	Підприємство і його працівники	Формування фонду оплати праці. Матеріальне заохочення та стимулювання. Розподіл частини фінансових ресурсів на матеріальну допомогу. Фінансування соціально-культурних заходів
Зовнішні фінансові відносини	Підприємство і держава	Платежі до бюджету. Відрахування до різних фондів державного, регіонального та галузевого значення. Надання підприємствам податкових пільг. Застосування штрафних санкцій. Бюджетне фінансування. Надходження коштів із цільових державних фондів. Виконання державних програм
	Підприємство та банківські установи	Розрахунково-касове обслуговування. Отримання, обслуговування і погашення кредитів. Відкриття депозитних рахунків. Надання інших банківських послуг
	Підприємство та інші суб'єкти господарювання	Виконання господарських договорів і зобов'язань. Реалізація продукції. Отримання виручки. Здійснення платіжних розрахунків
	Підприємство та інститути фінансового ринку	Розміщення власних цінних паперів. Інвестування тимчасово вільних грошових коштів у фінансові інструменти ринку цінних паперів країни. Виплата страхових платежів. Отримання страхових відшкодувань. Участь працівників підприємства в недержавних пенсійних фондах
	Із галузевими та корпоративними органами, куди входить підприємство	Формування, розподіл і використання централізованих цільових фондів і резервів. Фінансування цільових галузевих програм. Проведення маркетингових досліджень, науково-дослідних робіт, виставок. Надання фінансової допомоги на поворотній основі для здійснення інвестиційних проектів і поповнення оборотних коштів

Найбільш важливими для підприємства є фінансові ресурси, які утворюються за рахунок власних коштів, а також позикових коштів. Отримання прибутку пов'язане з багатьма чинниками. Вони розділяються на чотири групи:

- вибір виробництва товарів і надання послуг, які користуються попитом у населення;
- вмiле використання виробничих та господарських факторiв;
- умiння ефективно здійснювати збут продукції та постачання сировиною за прийнятними цінами;
- це фактори економічного зростання на основі впровадження нових технологій, які дозволяють забезпечувати отримання прибутку [19, с.165].

Основними джерелами фінансових коштів є власні та позикові кошти.

Існує дві форми їх забезпечення. Власні кошти, до яких відноситься резервний фонд, статутний капітал, фонди накопичень, цільові фінансові кошти від інших організацій і приватних осіб, надходження від здачі майна в оренду. Друга форма – позикові кошти, до яких відносяться довгострокові і короткострокові кредити та позики від банків та організацій.

Важливе місце для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства займає розподіл та використання одержуваного прибутку. З загального прибутку сплачується податок згідно з умовами, передбаченими законодавством про оподаткування прибутку підприємств. Прибуток, який залишився після оподаткування, потрапляє в розпорядження підприємства.

Такий прибуток можна розділити на дві частини:

- 1) прибуток, який сплачується у вигляді виплат власникам корпоративних прав, персоналу підприємства за результатами роботи, на соціальну підтримку;
- 2) прибуток, який залишається на підприємстві є фінансовим джерелом його розвитку.

Він направлений на створення інвестиційного та резервного фондів. Резервний фонд виступає фінансовим компенсатором можливих відхилень від нормального обороту коштів аборджерелом покриття додаткової потреби в них.

Розподіл прибутку на виплату дивідендів та інвестування є фінансовою проблемою. Виплата дивідендів збільшує попит на акції та підвищує їх ринковий курс. Але, в даному випадку, обмежується власне джерело фінансування. Тому, акціонерне товариство повинне вибирати дивідендну політику, яка б відповідала конкретним умовам його діяльності. Це можуть бути виплати дивідендів протягом кількох років; виплата з щорічним зростанням; спрямування на дивіденди встановленої частки чистого прибутку; виплата дивідендів із залишку прибутку після фінансування інвестиційних потреб; виплата не грошима, а додатковим випуском акцій.

Кожний цей варіант має переваги та недоліки і застосовується не постійно, а в межах певного перспективного періоду з урахуванням фінансового стану підприємства та економічної кон'юнктури.

Фінансові кошти можуть знадобитися на поповнення запасу на складі або оплату непередбачених витрат. Фінансування таких потреб здійснюється за рахунок позикових коштів у формі взяття кредиту.

Треба зазначити, що прибуток, бюджетні асигнування, надходження з цільових і корпоративних фондів – це не стільки ресурси, скільки джерела їх формування. Вони можуть бути спрямовані, як на забезпечення потреб виробництва, так і на невиробничі потреби. Існує наступна класифікація фінансових ресурсів: початкові фінансові ресурси; прирощені фінансові ресурси; матеріалізовані фінансові ресурси: ресурси, які перебувають в обігу; за правом власності: власні кошти підприємницької структури; надані кошти; позичені [12, с. 79-81].

Поддєрьогін А. поділяє фінансові ресурси на ресурси, які формуються під час заснування підприємства: цільові надходження; стійкі пасиви; цільові внески членів трудового колективу; валовий і чистий дохід; прибуток від основної діяльності; прибуток від іншої операційної діяльності; прибуток від фінансових операцій; прибуток від іншої звичайної діяльності і надзвичайних

подій; кредитні інвестиції; страхові відшкодування; бюджетні субсидії [13, с. 10].

Фінансові ресурси підприємств мають такі цілі: - фінансування витрат на виробництво та реалізацію продукції; - реальні та фінансові інвестиції; - освіта грошових фондів спеціального призначення; - платежів до бюджету та позабюджетні фонди; - погашення кредитів та позик; - благодійні цілі [41, с.425].

Отже, можна зробити висновок, що фінансові ресурси за джерелами утворення поділяються на власні та зовнішні, які мобілізуються на фінансовому ринку. Фінансові ресурси використовуються в процесі інвестиційної та виробничої діяльності. Основним напрямком використання фінансових ресурсів підприємства є фінансування витрат на виробництво та реалізацію продукції.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОЛІАЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»

2.1 Сучасний стан українського та світового ринків олії

Протягом останніх років соняшникова олія втрачає в рентабельності. За попередніми оцінками, в 2019-20-х роках на перше місце вийшов ріпак, на друге – соя, соняшник – третій. Проблема полягає в тому, що площі під соняшник в цьому році скоротилися.

Ціни на соняшкову олію постійно перебували під тиском зниження цін на пальмову олію, якої споживається у світі найбільше. Ціни на соняшкову олію знижувалися, відповідно знижувалися закупівельні ціни на насіння соняшнику. У вересні місяці вони становили \$380 за тону з ПДВ (EXW Центральний регіон), потім ринок пішов донизу, бо надходив новий урожай, окрім цього продовжувала падати вартість олії, в кінці листопада ціна знизилася до \$337.

Першого піку ціни на насіння соняшнику сягнули з початку лютого – \$390, потім відбувся невеличкий спад, однак починаючи з березня, зростання цін на олію та на соняшник відновилося. Тож в середині червня було досягнуто ще одного піку: тону олії на FOB Одеса коштувала \$700, тону насіння – \$411.

В новому сезоні, який розпочався у вересні, експерти прогнозують зменшення врожаю українського соняшнику орієнтовно до 13,5-14 млн. тонн. Але це зниження є не настільки суттєве, щоб вплинути на ринок.

Експерти вважають, що гостра конкуренція за сировину на внутрішньому ринку між переробниками не дає знизитися цінам на насіння соняшнику. Різниця між цінами на олію та сонях постійно скорочується. Так, наприклад, у 2011 році українська олія на FOB коштувала \$1370 за тону,

насіння на EXW Центральний регіон – \$580, різниця становила \$800, на сьогодні ціна олії становить \$700, а насіння – \$380, різниця зменшилася на \$500.

Це сталося тому, що переробники, аби заповнити свою потужність, як і завжди перевищують 20 млн. тонн на рік, були змушені зменшувати ціни постачальникам сировини.

Зниження рентабельності переробки обмежує підвищення цін на соняшник в середині країни, це говорить на користь зниження посівних площ під даною олійною культурою.

Суттєвого падіння очікувати не варто, тому що ризики при його вирощуванні менші, ніж для інших олійних культур. На сьогодні на світовому ринку частка України з виробництва соняшникової олії становить 60% і Україна зберігає своє лідерство.

Соняшник – це основна сільськогосподарська культура України. Його продукти переробки використовуються у харчовій та кондитерській промисловості, мають технічне застосування. Соняшник в Україні вирощують в усіх регіонах, найбільше в південних та центральних областях. Так, у 2019 році сівбасоняшнику на площах понад 500 тис. га. проводилася у Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській та Миколаївській областях, на площах понад 400 тис. га. – у Харківській та Одеській областях.

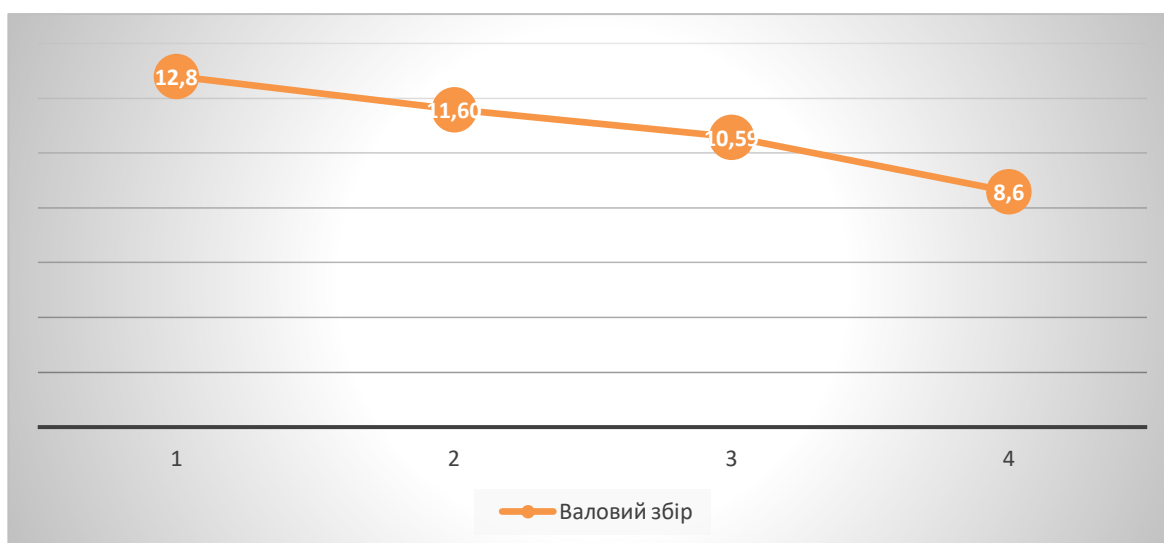

Рис. 2.2– Валовий збір та урожайність соняшника

За прогнозами у 2017–2018 рр. світове виробництво соняшнику становило 46,3 млн. т, тобто менше попереднього сезону на 1,9%. Зменшення виробництва відбудеться під впливом зниження урожайності попри розширення посівних площ. Так, урожайність очікується близько 1,8 т/га, що на 1,6% нижче попереднього сезону. Посівна площа під культурою становитиме 25,8 млн. га, що на 1,2% перевищить минулорічний показник

Ситуація на світовому ринку впливає на український аграрний ринок. Більшість зерна та олійного насіння експортується за цінами, які формуються на міжнародних біржових майданчиках, а на їх рівень впливає загальносвітова тенденція із виробництва та споживання продукції. В жовтні минулого року ціна на Роттердамській біржі за умов CIF становила \$413 за 1 тону, в листопаді того ж року підвищилася до \$423, а потім почала знижуватися та досягла рівня \$396 в червні поточного року.

В поточному сезоні спостерігається коливання цін від 9,8 до 10,8 тис. грн/т. Дешевим було насіння у північних областях, а найвищі ціни були у південних та центральних регіонах. Соняшник продавався дорожче на 3%. На поступове зростання цін впливатиме девальвація гривні та підвищення попиту на світовому ринку.

До трійки найбільш вирощуваних у світі олійних культур належить саме соняшник.

Якщо звернутись до прогнозів Міністерства сільського господарства США у 2019–2020 роках світове виробництво соняшнику становитиме 46,3 млн. т., менше попереднього сезону на 2,6%. Попри розширення посівних площ очікується зменшення урожайності. Урожайність буде приблизно 1,8 т/га, що на 4,7% нижче попереднього сезону. Посівна площа під культурою становитиме 25,8 млн. га, що на 2,1% перевищить минулорічний показник.

У країнах ЄС очікується виробництво соняшнику на рівні 8,5 млн. т., що на 1% менше минулого сезону.

Світове споживання соняшнику зменшиться. Попит на соняшник оцінюється в обсязі 46,6 млн. т., що менше порівняно з минулорічним показником майже на 1%. На відміну від попереднього сезону, обсяги споживання перевищать його виробництво.

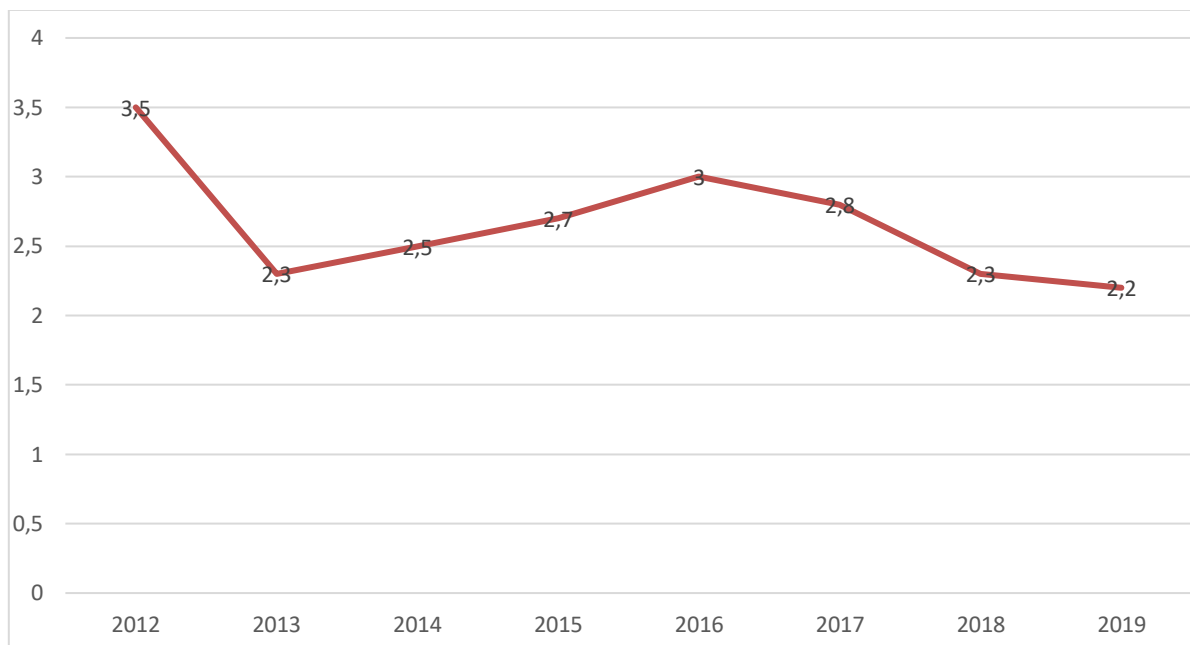

Рис. 2.3– Споживання соняшнику, у відсотках

Обсяги світової торгівлі соняшником знизяться. На зовнішніх ринках очікується реалізувати близько 1,99 млн. т. Лідерами з експорту соняшникового насіння стануть країни ЄС-27, які, експортують приблизно 17,6%, Аргентина – 13,5% та Україна – 7,5% загального обсягу зовнішніх продажів.

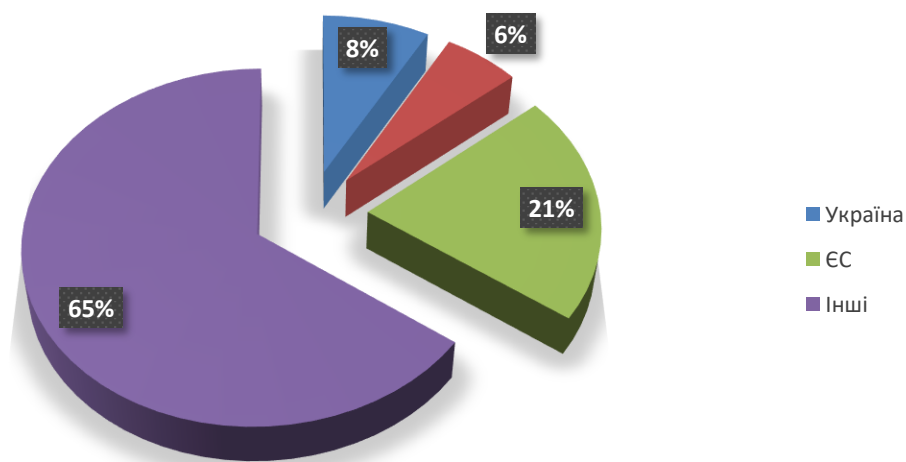

Рис. 2.4– Структура світового виробництва соняшнику у 2019-2020рр.

В Україні за останні 15 років було збудовано 37 олієжирових підприємства. Конкуренція на внутрішньому сировинному ринку загострюється. Аграрії зацікавлені у вирощуванні соняшникового насіння. Це можна пояснити його високою прибутковістю. Привабливий рівень рентабельності та сприятлива кон'юнктура ринку буде стимулювати аграріїв до вирощування соняшнику. На сьогоднішній день ринок потребує якісного та недорогого товару, тож резерви збільшення доходів знаходяться у ретельному дотриманні агротехнологічних заходів [15].

На жаль ціни на закупку соняшнику залишаються на дуже низькому рівні, і темпів їх росту спостерігається. Таку ситуацію можна пояснити. Високий урожай соняшнику сформував надлишок його пропозиції, що не могло не відбитися на його реалізаційних цінах. З другого боку, урожай зернових цього року виявився рекордним як і експортолії соняшnikової, а це також вплинуло на платіжний баланс країни.

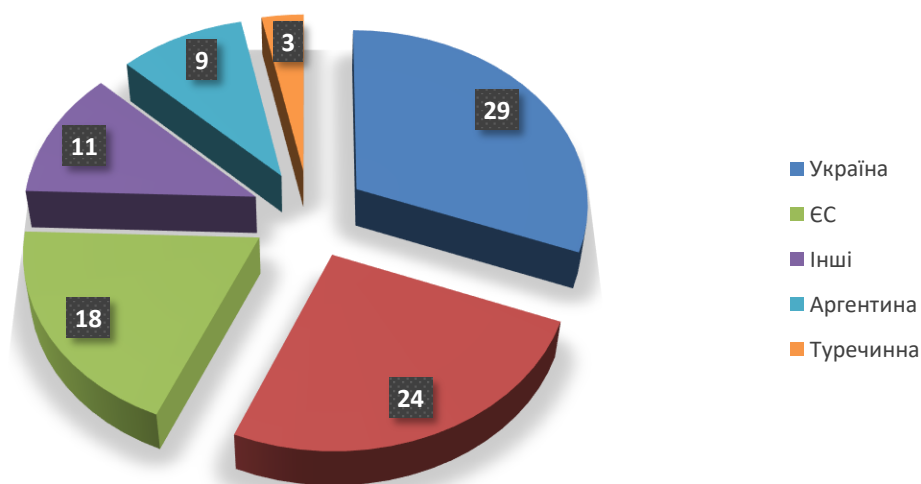

Рис. 2.5 – Структура світового експорту соняшнику

Відносне порівняння обсягу переробленого насіння соняшнику з початку року до загального його надходження у 2019 р., становить близько 72,9 %, а за весь листопад 2020 р. – 69,1 % (табл. 1.5).

Таблиця 2.5–Показники надходження насіння соняшнику на підприємства України

Показники	листопад 2019 р.	листопад 2020 р.
Наявність на кінецьзвітноперіоду, тонн	2905890	3418539
Надійшло з початку року – усього, тонн	15246471	13161824
– з них куплено, тонн	2478120	1879239
– середняцінакупівлі, грн за 1 тонну без ПДВ, транспортних, експедиційних і накладних витрат	8897,7	9208,4
У % до відповідної дати (періоду) попереднього року		
– наявність, тонн	89,5	109,1
– надходження, тонн	108,0	92,9
– середняцінакупівлі, грн за 1 тонну	103,6	104,3
Перероблено з початку року – усього, тонн	11107235	9096015
– в т. ч. % до відповідного періоду попереднього року	121,8	89,8
Усього перероблено з початку року до загального обсягу,	72,9	69,1

щонадійшло, %		
---------------	--	--

Отже, нинішній рівень завантаження потужностей українських олійно-жирових переробних підприємств – переробити весь обсяг виробництва насіння соняшнику.

2.2 Економічна характеристика діяльності підприємства ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»

«Запорізький оліяжиркомбінат» – публічне акціонерне товариство. Це сучасне підприємство, яке випускає маргаринову та жирову продукцію в асортименті, жири кондитерські, масло тропічне, замінники молочного жиру, гліцерин, олію соняшникову.

Рішенням Держкомітету Оборони СРСР від 9 лютого 1944 року було прийнято рішення по будівництву в м. Запоріжжі оліежиркомбінату. До його складу входили: маслозавод потужністю 100 тонн переробки олійного насіння на добу, миловарний завод продуктивністю 25 тонн господарського мила на добу.

Соя була першою переробляємою сировиною. В 1947 році 11 вересня підприємством отримано перше соєве (пресове) масло.

В 1947 році 17 грудня був запущений екстракційний цех та розпочалася переробка насіння соняшнику. 31 грудня 1949 року в експлуатацію введена миловарна ділянка. Від 14 вересня 1946 року Постановою Ради Міністрів СРСР було прийнято рішення про будівництво жиркомбінату до складу якого входили маргариновий завод та гідрозавод. У 1948 році розпочали будівництво маргаринового заводу, а у 1951 році була випущена перша маргаринова продукція. Жиркомбінат та оліяжиркомбінат були об'єднані. На комбінаті постійно проводилася реконструкція. Так, у 1961 році була введена в експлуатацію безперервна установка для охолодження та формування мила під вакуумом. Реконструкція маслоекстракційного заводу була проведена у 1962-

1964 рр. В маргариновому цеху у 1972-1974 рр. була змонтована друга лінія виробництва фасованого маргарину фірми Джонсон». У 1982 році запущено установку безперервної рафінації та дезодорації олій фірми «Альфа-Лаваль».

Пізніше у 1994 році Запорізький оліяжиркомбінат реорганізовується в закрите акціонерне товариство, що сприяло збільшенню рівня інвестицій у виробництво підприємства. У 2000-2003 рр. після реконструкції ЗАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» стає одним із провідних підприємств України та за її межами.

У 2011 році 19 квітня підприємство було перетворено у ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат». У 2017 році 21 грудня на загальних зборах акціонерів було прийнято рішення про перетворення публічного акціонерного товариства у приватне. Підприємство було зареєстроване у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб як Приватне акціонерне товариство «Запорізький оліяжиркомбінат» 29 грудня 2017 року.

На сьогодні на підприємстві впроваджені сучасні технології провідних європейських фірм, це дає змогу виробляти певні види маргаринів спеціального призначення, які до цього часу імпортувалися з-за кордону.

Вся продукція, яку випускає ПАТ «ЗОЖК», сертифікована в системі УкрСЕПРО, маргаринова продукція додатково сертифікована в системі ГОСТ Р. Асортимент та номенклатура продукції налічує понад 50 найменувань. У 2004 році підприємство отримало міжнародний сертифікат якості системи керування підприємством ISO 9001-2000.

У своїй діяльності товариство керується власним кодексом корпоративного управління, який було затверджено протоколом загальних зборів № 1 від 17 травня 2019 року. У кодексі прописані основні рекомендації щодо прозорого та якісного управління підприємством, дотримання яких має допомогти товариству підвищити його інвестиційну привабливість та конкурентноспроможність.

Місцезнаходження ПАТ «ЗОЖК»: 69014, Україна, м. Запоріжжя, вул. Харчова,3. Виробничі потужності ПАТ «ЗОЖК» розташовані за адресою: 69014, Україна, м. Запоріжжя, вул. Харчова,3 та вул. Харчова,6.

Докладніше хотілося б зупинитися на політиці ПАТ «ЗОЖК» в області якості та безпеки харчових продуктів. Політика ПАТ «ЗОЖК» в області якості та безпеки харчових продуктів поширюється на виробництво соняшникової олії, маргаринової продукції, фосфатидного концентрату та шроту соняшникового.

ПАТ «ЗОЖК» ставить за мету: максимально задовольнити вимоги споживачів; підвищити якість та конкурентоспроможність продукції; зберегти престиж підприємства на освоєних ринках збуту та створити позитивний імідж на нових ринках; задовольнити соціальні та матеріальні потреби працівників; збільшити капітал акціонерів.

До основних напрямів реалізації цілей в області якості та безпеки харчових продуктів можна віднести:- впровадження сучасного обладнання та нових технологій; - ефективне функціонування системи менеджменту відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO 9001:2008, ISO 22000:2005 та національних стандартів ДСТУ ISO 9001:2001 та ДСТУ ISO 22000:2007;- створення нових видів продукції;- зниження витрат на виробництво продукції;- раціональне використання ресурсів.

Підприємством розроблено стратегічні завдання в галузі безпеки харчових продуктів та розширення ринків збуту:

1. Створити умови, які дозволяють реалізовувати продукцію на ринках країн СНД, Південно-Східних країн та Європейського Союзу.

2. Вживати необхідні заходи, які спрямовані на певне розуміння Політики ПАТ «ЗОЖК» у сфері якості та безпеки харчових продуктів.

3. Приорітетними у кожному підрозділі мають бути проблеми менеджменту якості та безпеки харчових продуктів.

Виходячи з даних(табл.2.6) ми можемо проаналізувати горизонтальний та вертикальний зріз активів підприємстві.

Таблиця 2.6–Горизонтальний та вертикальний аналіз активів ПАТ «ЗОЖК» за 2019 р. [47]

Актив	Початок року	Кінець року	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
1	2	3	4	5
1	2	3	4=3-2	5=(3-2)/2*100%
Необоротні активи:				
Нематеріальні активи:				
Залишкова вартість	188	197	9	4,78
Основні засоби:				
Залишкова вартість	655757	609683	-46074	-7,02
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0	0	0
Усього за розділом I	655945	609880	-46065	-7,02
2. Оборотні активи:				
Виробничі запаси	35134	36010	876	2,49
Готова продукція	653	653	0	0
Товари	36	7873	7837	21769,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботу, послуги				
Чиста реалізаційна вартість	67170	130505	63335	94,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками				
З бюджетом	4860	360	-4500	-92,5
За видами, авансами	18299	29321	11022	60,23
Інша поточна дебіторська заборгованість	84337	65338	-18999	-22,52
Грошові кошти та їх еквіваленти:	809	655	-154	-19,0
у тому числі в касі	0	1	1	0
Інші оборотні активи	1905	3367	1462	76,74
Усього за розділом 2	213203	274082	60879	28,55

3. Витрати майбутніх періодів	0	0	0	0
4. Необоротні активи та групи вибуття	0	0	0	0
Актив всього	869148	883962	14814	1,7

Аналіз балансу є відправною точкою у проведенні аналізу фінансового стану підприємства і зокрема ліквідності та платоспроможності. Повну та глибоку інформацію про фінансовий стан товариства можна одержати за допомогою побудови на базі балансу підприємства спеціального порівняльного аналітичного балансу. Порівняльний аналітичний баланс будується на основі бухгалтерського балансу шляхом його доповнення показниками структури, динаміки та структурної динаміки вкладень. Зміни статей балансу в абсолютних та відносних величинах дають можливість виявити причини, які призводять до змін у фінансовому стані підприємства. Статті бухгалтерського балансу об'єднують в групи, чим надає можливість абстрагуватись від другорядних деталей.

Дані таблиці 2.6 дозволяють дійти наступних висновків:

1. Загальна сума активів збільшилась на 14814 тис. грн. або більш, ніж на 1,7%. Це збільшення відбулось переважно за рахунок значного збільшення оборотних активів (60879 тис. грн. або 29%).

2. Структура оборотних коштів значно покращилась. Запаси виробництва зросли за рік на 876 тис. грн. або на 2,49%. Але зменшилась сума і частка дебіторської заборгованості за товари та послуги в абсолютному вимірюванні на 4500 тис. грн. (або на 92,5%). Заборгованість підприємства становить 360 тис. грн. у порівнянні з минулим періодом.

3. Частка обігових активів у балансі підприємства є значною, вона становить 1462 тис. грн. Протягом аналізованого року відбулося скорочення цієї частки, (грошові кошти зменшились на 154 тис. грн., або на 19%). Скорочення частки оборотних коштів позначається негативно на показниках фінансової стійкості. Цей показник зменшився на 4500 тис. грн., а стаття «аванси»

збільшилась, а це свідчить про негативну динаміку діяльності підприємства ПАТ «ЗОЖК».

4. Частка основних засобів зменшилася, це явище свідчить про політику підприємства щодо скорочення матеріально-технічної бази та його технічного переозброєння.

Таблиця 2.7–Вертикальний та горизонтальний аналіз пасивів ПАТ «ЗОЖК» за 2019 р. [47]

Пасиви	Початок року	Кінець року	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
I. Статутний капітал	372561	372561	0	0
Додатковий вкладений капітал	3	3	0	0
Інший додатковий капітал	253590	253480	-110	0,04
Резервний капітал	948	948	0	0
Нерозподілений прибуток	(354755)	(356904)	2149	
II. Забезпечення майбутніх витрат і платежів	4382	3877	-505	-11,52
III. Довгострокові зобов'язання				
з них:				
довгострокові кредити банків	40	40	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	6581	7070	489	7,4
Усього за розділом III	6621	7110	489	7,4
IV. Поточні зобов'язання	585798	602887	17089	2,9
V. Доходи майбутніх періодів	0	0	0	0
Пасив, всього	869148	883962	14814	1,7

Розвиток ПАТ «ЗОЖК» пов'язаний з формуванням товарного асортименту. Сучасні тенденції розвитку міжнародного ринку вимагають від товариства ПАТ «ЗОЖК» створення удосконалених видів продукції, які ефективні у виробництві, збуті та споживанні та задовольняють запити вітчизняних та закордонних споживачів. Для досягнення цієї мети товариство ПАТ «ЗОЖК» впроваджує товарну інноваційну політику. Це певний комплекс

заходів, який направлений на управління виготовленням, виведення на ринок та просуванням на ньому нових товарів.

Товарну номенклатуру підприємства ПАТ «ЗОЖК» можна охарактеризувати з погляду широти, насиченості, глибини та товарівгармонійності. Кількість асортиментних груп, що випускає ПАТ «ЗОЖК», свідчить про широту товарної номенклатури.

Модернізація товарної лінії має на меті розроблення і виробництво удосконаленої продукції старого асортименту.

Асортимент ПАТ «ЗОЖК» є різноманітним, що підтверджується випуском такої продукції, як концентрат фосфатидный, шрот, лузга та гліцерин.

Отже, структурний аналіз асортименту ПАТ «ЗОЖК» підтверджує, що діяльність компанії використовує стратегічну диференціацію, це надає можливість для ефективної діяльності підприємства на українському та зовнішньому ринках.

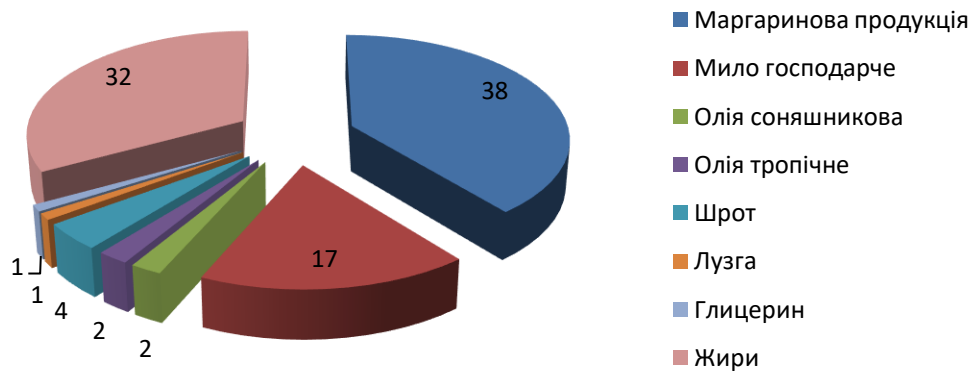

Рис.2.6–Структура глибини асортименту ПАТ «ЗОЖК» у % [49]

Також можна розглянути шляхи покращення інвестиційної діяльності підприємств України на основі зарубіжного досвіду.

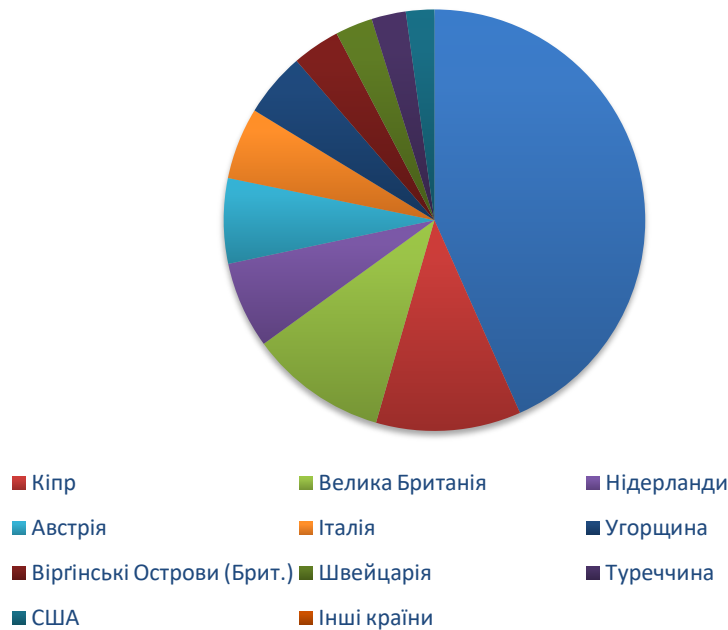

Рис. 2.7 –Динаміка зобов'язання інвестиційного характеру в період з 2015-2019 рр. [20]

Виходячи з досвіду Чеської Республіки, в Україні також доцільно було б створити організацію, яка б на міжнародному рівні проводила переговори з потенційними інвесторами щодо розміщення в Україні їх підприємств та сервісних центрів та співпрацювала з місцевими громадами щодо підготовки їх фахівців та території до роботи інвесторами. Також доцільно в кожному обласному центрі України створити філіали даної організації, які б забезпечували координацію діяльності з місцевою владою, регіональними агентствами, будівельними та конструкторськими компаніями, університетами та освітніми закладами.

Як і в Чехії, в Україні, така мережа допомогла б оперативно реагувати на запити та інвестиційні пропозиції іноземних компаній, пропонувати їм декілька альтернативних місць для розміщення їх виробництв, а також супроводжувати їх під час всього процесу започаткування бізнесу.

Що стосується Польщі, то перші роки трансформації польської економіки не були вдалим періодом для залучення іноземних інвестицій через відсутність

економічної стабільності, неврегульованої справи зовнішнього боргу, кризової ситуації у суспільному секторі. Іноземні інвестори оминали Польщу, вкладаючи свій капітал в Угорщині, Чехії, Словенії. Іноземних підприємців приваблює в Польщі стабілізоване законодавство, високий темп економічного зростання, великий ринок, наявність висококваліфікованої робочої сили, сприятлива інфраструктура і можливість переказу прибутків.

Також іноземні інвестори отримали право діяти на території Польщі у формі торгових товариств, так званих товариств з обмеженою відповідальністю та акціонерних товариств. У 1992 р. з метою надання допомоги іноземним інвесторам у Польщі було створено Державне Агентство Закордонних Інвестицій (ДАЗІ), яке надає інвесторам інформацію про потенційних вітчизняних та іноземних партнерів, гарантує обслуговування іноземних інвесторів і т.д. ДАЗІ веде спеціальний реєстр найбільших іноземних інвесторів (з капіталом більше 1 мільйона доларів) [18].

Слід відзначити, що найбільший капітал іноземні інвестори в 2016 р. вкладали у сільське господарство (36,6 %), у будівництво (27,1 %), транспорт і зв'язок (1,3 %), у розвиток промислових видів діяльності (18,4 %), у сферу послуг (3,5 %), забезпечення енергією, газом та водою (2,3 %), готелі та ресторани (1,5 %) [19]. Звичайно, згідно з польським законодавством, на деякі види господарської діяльності іноземному інвесторові необхідно отримати концесію. До таких видів діяльності належать, наприклад, пошук і видобуток корисних копалин, переробка і продаж дорогоцінних металів і каміння, виробництво і продаж вибухових матеріалів, зброї і боєприпасів, виробництво фармацевтичних засобів і медичних матеріалів, виробництво, розлив і очистка спирту.

Для України також важливо використати певний зарубіжний досвід бізнес-інкубування на базі великих підприємств.

Наприклад у Швеції поширений тип інкубатора, так званий “внутрішній” інкубатор, який створюється великими підприємствами з метою стимулювання нових ідей та проектів. Хоча деякі проекти можуть реалізовуватися в рамках

великого підприємства, більшість з них відокремлюються від нього, особливо в тих випадках, коли бізнес-проект не пов'язаний з головним напрямом діяльності великого підприємства [21].

У Фінляндії інкубатор у бізнесі-центрі на південному заході Хяме, що займає площу 1750 кв. м., поставив перед собою завдання створити робочі місця в переробній промисловості шляхом налагодження зв'язків між промисловими підприємствами та навчальними закладами. Він співпрацює з місцевим технічним коледжем, а також з університетами та науковими установами південної і центральної частини Фінляндії. Фірми-клієнти цього бізнес-інкубатора створили половину робочих місць у місцевій електронній промисловості. Щодо інших бізнес-інкубаторів, то важливе значення має їх співробітництво з діючими підприємствами: інкубатори сприяють формуванню нових служб та субпідрядних відносин у регіоні. Здебільшого вони створюються на базі конкретного промислового сектора.

Отже, виходячи з вищесказаного можна дійти висновку, що на сучасному етапі розвитку українських підприємств доцільним є використання досвіду зарубіжних країн щодо розвитку підприємства та залучення іноземного капіталу.

2.3 Стан та тенденції розвитку ПАТ «ЗЖОК»

Фактором, який впливає на конкурентоспроможність продукції ПАТ «ЗЖОК» є аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Для цього потрібно оцінити ефективність експортних та імпорتنих операцій. Загальна характеристика зовнішньоекономічної діяльності включає розгляд та обґрунтування співіснування різних форм та видів зовнішньоекономічних операцій, визначення змісту та особливостей укладання зовнішньоекономічних контрактів. Надати детальну характеристику будь-якій зовнішньоекономічній операції без визначення її ефективності для підприємства неможливо. На

зовнішньоекономічну діяльність впливає багато зовнішніх факторів, тому її необхідно характеризувати в комплексі системи господарювання.

Оцінку ефективності зовнішньоекономічної діяльності ПАТ «ЗОЖК» можна розглядати на підставі порівняння аналогічних показників за декілька звітних періодів та виходячи з цього встановити, які зміни відбулися в товарній структурі, в розвитку нових видів експорту в сегменті ринку за географічною ознакою.

ПАТ «ЗОЖК» працює з закордонними партнерами та застосовує умови Інкотермс, які систематизують правила міжнародної торгівлі. Найбільше часто застосовувані на підприємстві ПАТ «ЗОЖК» – FOB, CIF, FAS, CAF. Більша частина експортованої продукції поставляється через Миколаївський та Бердянський морські торгові порти. Основними замовниками продукції виступають наступні фірми: ПАТ «САКГВА АОКО» (Молдова), ТОВ «Шериф» (Молдова), ТОВ «ЛІА-К ГРУП» (Вірменія) [41]. В 2019 році продукція відвантажувалась в такі країни як Польща, Іспанія, Білорусь, Вірменія, Молдова, Грузія та ін. (рис. 2.8).

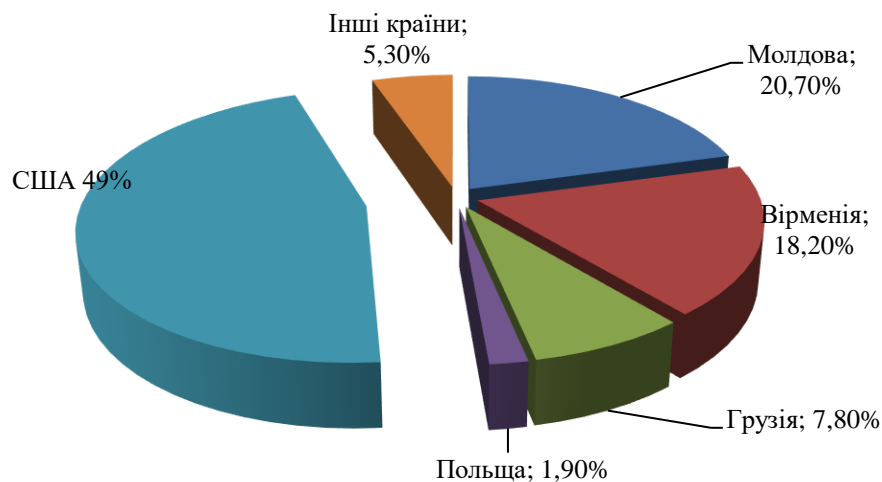

Рис. 2.8 – Діаграма територіальної структури відвантаження продукції ПАТ «ЗОЖК» у 2019 р., % [41]

Головними експортними позиціями ПАТ «ЗОЖК» є маргарінова продукція.

Таблиця 2.8–Аналіз структури експорту ПАТ «ЗОЖК» за 2018-2019 рр. [42]

Країни	2018 рік		2019 рік		Відхилення	
	Відвантаження тис. грн	Питома вага,%	Відвантаження тис. грн	Питома вага,%	+/-	Пунктів структури
1	2	3	4	5	6	7
Партнери з дальнього зарубіжжя	2552,903	0,7	32299,934	7,2	29747,031	6,5
Партнери з СНД	188914,82	518	209500,96	46,7	2058614	5,1
Інші	1732327	475	206809,3	46,1	33576,6	-1,4
Разом	364700,43	100	448610,2	100	83909,77	X

Дані таблиці говорять про те, що за даний період, відбулися зміни не лише за обсягом, але й за структурою поставок товарів на експорт. Зросла питома вага поставок товарів в країни дальнього зарубіжжя за рахунок відносного скорочення (з 0,7% до 7,2%) відвантажень покупцям країн СНД.

Фактичний обсяг поставок у вартісному вираженні до цих країн було забезпечено на плановому рівні.

Таблиця 2.9–Виконання плану поставок ПАТ «ЗОЖК» за експортними операціями 2019 р. [42]

Країна	План, тис. грн.	Факт, тис. грн.	% виконання плану	Відхилення
Польща	8523,6	8523,6	100,0	—
Вірменія	81647,1	81647,1	100,0	—
Грузія	34991,6	34991,6	100,0	—
Молдова	92862,3	92862,3	100,0	—
Росія	204412,7	206809,3	101,2	+2396,6
Інші	23776,34	23776,34	100,0	—
Всього	446213,6	448610,2	100,5	2396,6

Планові обсяги експорту у вартісному вираженні виконувалися, однак мали місце окремі випадки невиконання умов контрактів за строками поставок. (табл. 2.10).

Таблиця 2.10–Обсяги та строки експортних поставок ПАТ «ЗОЖК» за 2019

р. [42]

ОГ	Країна і фірма	План		Факт		Відхилення	
		Вартість, тис. грн.	Строк, дні	Вартість, тис. грн.	Строк, дні	Вартість, тис. грн.	Строк, дні
	2	3	4	5	6	7	8
7	Польща, ТОВ «РН Global»	4670,7	12.04.09	4670,7	12.04.19	0	0
03	Грузія, СП «Арчевані»	5977,2	01.05.09	5977,2	01.05.19	0	0
65	Молдова, ЗАТ «САКІВА АОКО»	3683,7	13.05.09	3683,7	19.05.19	0	8
74	Молдова, ТОВ «Шериф»	2947,4	02.06.09	2947,4	02.06.19	0	0
92	Вірменія, ТОВ «ЛІА-К ГРУП»	1857,8	16.06.09	1857,8	22.06.19	0	6

Аналіз виконання плану ПАТ «ЗОЖК» за експортним асортиментом характеризується наступними даними (табл.2.11).

Таблиця 2.11–Експортний асортимент ПАТ «ЗОЖК» за 2019 р.[42]

Асортимент	План, тонн	Факт, тонн	Зараховується у виконання плану за асортиментом, тонн
Маргарин	19,42	19,71	19,42
Жир	9,27	9,51	9,27
Олія	36,15	35,74	35,74
Інша продукція	2,11	3,35	2,11
Всього	66,95	68,31	66,54

Процент виконання плану за асортиментом у звітному році склав 99% $(66,54/66,95)100$). Рівень цього показника є достатньо високим для підприємства. Для аналізу експортної діяльності підприємства ПАТ «ЗОЖК» в динаміці визначимо тенденцію розвитку експорту даної групи товарів за вартістю та структурою. Визначимо як змінився обсяг експорту в незмінних цінах (фізичний обсяг) і як змінилися в середньому ціни на товари цієї групи. Для цього обчислимо міру

впливу факторів кількості, ціни та структури на збільшення вартості експорту товарів даної групи.

Обчислимо індекс вартості, індекс цін та індекс фізичного обсягу:

$$I_{\text{варт.}} = 448610,2 / 364700,43 = 1,23,$$

$$I_{\text{цін}} = 448610,2 / 457998,95 = 0,98.$$

Сума 448610,2 грн. показує вартість експортних товарів за 2019 рік (кількість і ціни звітного року), а сума 457998,95 грн. –результат перерахунку експорту кількості за звітний рік за цінами 2018 року. Порівняння цих сум дозволить визначити, як впливає зміна цін на величину вартості експорту товарів, експортні ціни знизились в середньому на 2% (індекс цін у відсотках дорівнює 98%). Отже, зменшення вартості за рахунок зниження цін на 2% становить 9388,75 грн. (457998,95 - 448610,2).

$$I_{\text{фіз.}} = 457998,95 / 364700,43 = 1,25.$$

Приріст експорту за рахунок зміни вартості обсягу в незмінних цінах склав 93298,52 грн. (457998,95 - 364700,43). Останній індекс – це добуток індексу кількості та індексу структури, тобто зміна фізичного обсягу породжується сукупною зміною кількості та структури товарів. Вплив кожного з цих факторів потрібно визначити окремо. Для визначення індексу кількості та структури необхідно розрахувати середню ціну товару у базовому році. Вона складе: $P_0 = 364700,43 / 56,47 = 6458,3$ грн. / т. Отже, індекс кількості (формула 2.2) буде дорівнювати:

$$I_{\text{кіль.}} = 441166,47 / 364700,2 = 1,2$$

Таким чином, приріст вартості товару за рахунок його кількості складає 76466,27 грн. Індекс структури буде характеризувати зміну вартості за рахунок структурних зрушень та визначатиметься:

$$I_{\text{стр.}} = 457998,95 / 364700,2 = 1,25$$

Звідси приріст вартості за рахунок зміни структури дорівнює 93298,75 грн. (457998,95 - 364700,2). Додавання кількості та структури є величиною фізичного обсягу: тис. грн.

Результати розрахунків представлені в (таблиці 2.12).

Таблиця 2.12–Індекси динаміки експорту ПАТ «ЗОЖК» [42]

Назва індексу	Розрахунок	Значення
Індекс вартості	$I_{\text{варт}} = 448610,2 / 364700,43$	1,23
Індекс цін	$I_{\text{цін}} = 448610,2 / 457998,95$	0,98
Індекс фізичного обсягу	$I_{\text{фіз}} = 457998,95 / 364700,43$	1,25
Індекс структури	$I_{\text{стр.}} = 457998,95 / 364700,2$	1,25
Індекс кількості	$I_{\text{кіль}} = 441166,47 / 364700,2$	1,2

Отже, вартість експорту (експортна виручка) групи товарів, за рік збільшилась на 83909,77 грн. Така зміна викликана зростанням загальної кількості товарів, які експортуються, що збільшило вартість експорту товарів на 93298,75 грн.; зміною кількісної структури експорту, що виявився в збільшенні частки дорожчого товару, це дозволило отримати додатково 76466,27 грн.; зниженням експортних цін, які зменшили вартість експорту на 9388,75 грн.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧОГО РОЗВИТКУ ПАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОЛЯЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»

3.1 Напрями управління ефективністю ресурсозберігаючого розвитку підприємства

Управління виробничим потенціалом підприємства розглядається як впорядкована послідовність взаємообумовлених дій, які поєднуються у комплекс засобами комунікацій та прийняття рішень. Функції управління виробничим потенціалом реалізуються, як за допомогою загальної системи менеджменту підприємства, так і за допомогою спеціальних підрозділів.

Формування спеціального механізму управління виробничим потенціалом складається із збалансованого та узгодженого комплексу елементів, які взаємопов'язані та забезпечують максимальну ефективність реалізації та розвиток виробничого потенціалу підприємства. Механізм управління виробничим потенціалом підприємства потрібно розглядати як специфічний об'єкт управління підприємством в цілому, але він також передбачає побудову власної відповідної системи управління. Процес побудови механізму підприємства включає в себе оцінювання стану виробничого потенціалу та збалансованості його елементів, а також спрямування впливу виробничого потенціалу на ефективність виробничо-збутової діяльності підприємства. Основними причинами незадовільного стану виробничого потенціалу можуть бути: недостатній рівень фінансового потенціалу для досягнення цілей виробничого потенціалу промислового підприємства; невідповідність техніко-технологічного потенціалу виконанню виробничої функції підприємства; відсутність повноцінного забезпечення інформаційного

потенціалу; неможливість, або недостатність забезпечення сировинним потенціалом.

У випадку виявлення незадовільного стану виробничого потенціалу, приймається рішення щодо внесення коректив в управління процесами його формування та реалізації. В умовах обмеженості ресурсів актуальним постає питання їх ефективного використання. Коли фінансові ресурси більшості підприємств є обмеженими пропонується вирішення проблем без суттєвих затрат ресурсів. Одним із таких методів може бути краудсорсинг.

Якщо приймають рішення щодо застосування краудсорсингу, важливо встановити перелік функцій, які передаються на краудсорсинг. Краудсорсинг – передача виробничих функцій невизначеному колу осіб, вирішення суспільно значимих завдань силами добровольців, за допомогою сучасних інформаційних технологій. Краудсорсинг – це своєрідна альтернатива аутсорсингу. Основною перевагою краудсорсингу порівняно з аутсорсингом є збереження контролю за процесом вирішення проблеми та відсутність потреби у повній компенсації витрат організації на виконання робіт. В економічно розвинених країнах краудсорсинг використовують абсолютно у всіх сферах. Основою краудсорсингу є віртуальні спільноти, які стали «робочим місцем» для багатьох творчих людей, та платформи – інтернет-майданчики, які забезпечують їх функціонування[2]. Ці платформи спеціалізуються на різних видах краудсорсингу, а підприємство може скористатися їх послугами для вирішення поставлених інноваційних задач.

В основу краудсорсингу покладено застосування крауд-технології в діяльності підприємства. Крауд-технологія – це взаємодія підприємства з широким колом осіб з метою використання ресурсів широкого загалу, для вирішення специфічних завдань підприємств або організацій[4].

Краудсорсинг дав поштовх щодо розвитку інших понять таких як, наприклад, краудфандинг. Краудфандинг – це колективна співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси разом, щоб підтримати зусилля інших людей або організацій[5]. Фінансування за допомогою

краудфандингу виконується по різному – підтримка політичних кампаній, допомога постраждалим від стихійних лих, фінансування стартап-компаній та малого бізнесу, створення вільного програмного забезпечення та багато ін.[6]. Серед сучасних методів залучення зовнішнього персоналу компанії використовують краудворкінг. Краудворкінг – відбір перспективних носіїв професійних компетенцій, які необхідні компанії на основі показників їх роботи в краудсорсинговому проекті, тобто через спостереження та оцінювання діяльності учасників в модельній ситуації, що імітують робочий процес [8]. Для виконання певних завдань компанії можуть залучати до роботи людей з усіх куточків світу [7]. Крауд-технології допомагають агрегувати інформацію, досвід, думки, прогнози, уподобання та оцінки, та на цій основі продукувати нові ідеї та приймати маркетингові рішення [3].

Розглянемо, який результат отримують підприємства від застосування крауд-технологій в різних сферах діяльності, та яку вигоду може отримати компанія від застосування методів краудсорсингу (табл.3.13).

Таблиця 3.13 – Напрямки застосування крауд-технології в діяльності підприємств

Функції підприємства	Методи краудсорсингу	Результат застосування краудсорсингу
Виробництво	Краудворкінг – залучення трудових ресурсів зовні для спрощення та прискорення процесів виробництва	Скорочення часу на процес виробництва. Скорочення коштів на виробництво
Маркетинг	Краудсорсинг – використання ресурсів натовпу для вирішення маркетингових завдань, наприклад, розробка дизайну упаковки, логотипу, концепції рекламної компанії. Краудмаркетинг – це управління широким колом споживачів, об'єднаних у спільноти, з метою реалізації комерційних інтересів компанії	Велика кількість ідей для вирішення маркетингових завдань компанії: інформація, матеріали для стратегії просування та ін. Збільшення кількості споживачів, що знають про бренд, збільшення ЦА
НДДКР	Краудсорсинг (відкриті інновації) – використання потенціалу широкого загалу для отримання ідей нових продуктів, нових технологій, нових методів	Сотні ідей інновацій продуктових, технологічних, технічних, наукових
Фінанси	Краудфандинг – залучення фінансових ресурсів для реалізації нових продуктів, ідей, програм.	Фінансові ресурси для нових проектів

Адміністрування (Кадрова політика)	Краудрекрутинг – відбір найефективніших працівників у краудсорсинговому проекті з метою їх працевлаштування в компанії на постійній основі	Ефективні трудові ресурси, потенціал яких компанія могла оцінити в ході краудсорсингового проекту
------------------------------------	--	---

Отже, з метою покращення та підвищення рівня виробничого потенціалу на ПАТ «ЗОЖК» може використовуватися краудсорсинг та його складові для створення контенту, пошуку управлінських рішень, збирання інформації для маркетингових досліджень, розвідування ринку. Слід також додати дуже перспективний напрям краудрекрутинг, що дозволяє знаходити кадри для бізнесу.

Фінансова стратегія підприємства може здійснюватися за допомогою краудфандингу або краудінвестингу. Цей підхід є дуже актуальним за умов обмеженості власних фінансових ресурсів та високою вартістю позикових коштів.

Маркетингові технології на сучасному етапі перебувають у стадії якісних змін. Цьому сприяє розвиток інформаційних технологій та глобалізація. В умовах розвитку та поширення глобальних засобів зв'язку компанія не може не використовувати послуги реклами, PR- акцій, опитувань. Краудсорсинг можна застосовувати як спосіб збирання даних для маркетингового дослідження, з метою вивчення попиту, конкурентного середовища, лояльності споживачів до якогось продукту.

За допомогою використання інтернет-простору підприємство може сформувати інформаційну базу краудсорсингових рішень. В процесі краудсорсингу підприємство в обмежений ним час отримує не одне, а кілька варіантів рішень на поставлене через інтернет-контент завдання.

Отже, прийняття того чи іншого краудсорсингового рішення може здійснюватися за допомогою як експертів-професіоналів, так і через процедури «голосування» та «тестування» тобто засобами «крауд»-технологій у мережі Інтернет.

3.2 Використання ресурсозберігаючих технологій для оптимізації виробничого потенціалу підприємства

Схему управління ефективним ресурсозберігаючим розвитком ПАТ «ЗОЖК» за допомогою краудсорсингу можна представити на засадах поєднання внутрішньої складової потенціалу та зовнішньої складової.

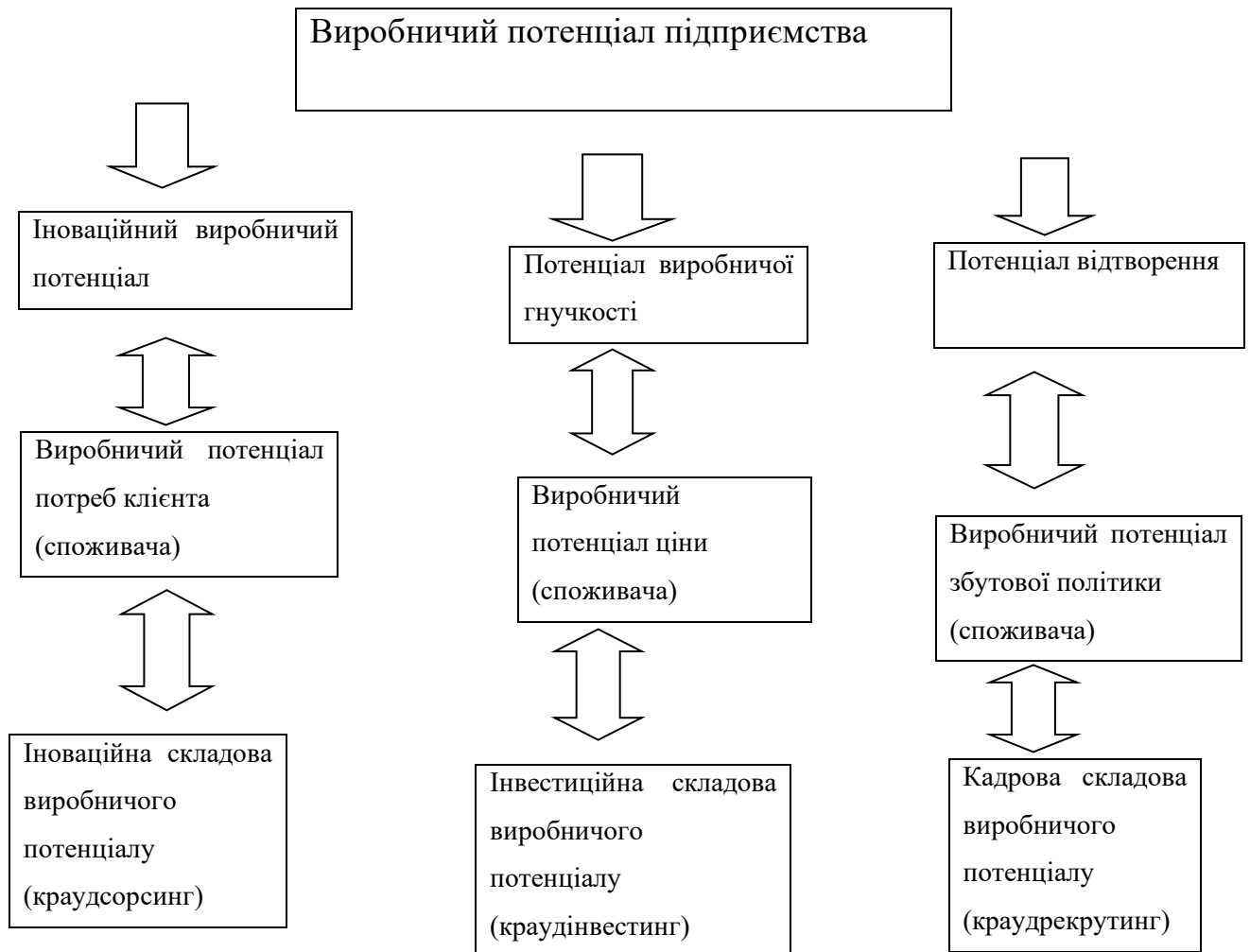

Рис. 3.9—Модель реалізації механізму управління ефективністю ресурсозберігаючим розвитком ПАТ «ЗОЖК» засобами краудсорсингу

Виходячи з (рис. 3.9) можна зробити висновок, що управління виробничим потенціалом можна здійснювати використовуючи засоби крауд-технологій.

Краудсорсинг дозволяє отримати замовнику необхідне для підприємства рішення, яке готове для реалізації. В основі цього методу лежить принцип

добровільності. Використання аматорів-добровольців зменшує витрати на залучення висококваліфікованих фахівців та дозволяє використовувати їх не на постійних засадах, а на період прийняття конкретного рішення.

Даний механізм отримання практично безкоштовної допомоги від сторонніх осіб давно та ефективно використовують у бізнесі та політиці.

Перерахуємо переваги, які надає краудсорсинг своїм користувачам: вибір сегменту споживчого ринку; вибір та аналіз пропозицій, аналіз клієнтської спільноти; формування алгоритмів та проектів запровадження краудсорсингових пропозицій.

Ітераційний зв'язок включає:

- 1) значне охоплення. Пропонуючи вирішення проблеми великій кількості потенційних виконавців, замовник досягає широкого охоплення. При цьому замовник не прикладає додаткових ресурсів або зусиль;
- 2) залучення користувачів. Відомі брендові компанії неодноразово підтверджували, що ідеї та контент, які були отримані за допомогою краудсорсингу, є в рази ефективнішими, ніж створені традиційними способами;
- 3) альтернативність рішень та різноманітність вибору. Замовник отримує в своє розпорядження тисячі варіантів, серед яких він знайде те, що шукав.
- 4) знаходження оптимального варіанту рішення. Дуже часто вирішити певну проблему вдавалося виключно із застосуванням краудсорсингу. Це, в першу чергу стосується наукової сфери, де унікальність рішення є набагато важливішою, ніж його креативність. Велика кількість складних питань успішно вирішувалася звичайними людьми, які далеко не завжди були вченими.

5) фіксовані терміни. Краудсорсингові проекти мають обмежені терміни і це дозволяє не затягувати вирішення проблеми, а, навпаки, мати чіткі часові орієнтири.

б) економія фінансових ресурсів. Це твердження не завжди дає змогу вирішити проблему, але найчастіше краудсорсинг дійсно дозволяє досягати результатів з меншими витратами. Це обумовлено тим, що фінансову винагороду отримує тільки один або кілька переможців, а залучених людей

більше. Слабкою ланкою краудсорсингу, як вважають противники даного методу є твердження про те, що натовпне може бути розумним. У цьому твердженні є доля правди, проте секрет успіху багато в чому залежить від поставленого завдання, від розуміння самим замовником, чого він власне хоче, та від комунікаційних можливостей платформи.

Наступною слабкою ланкою є несправедливий принцип винагороди. Винагороду отримує лише обмежена кількість людей. Решта працювала даремно. У зв'язку з цим існує думка, що професіонали не працюють у сфері краудсорсингу, тому що цінують свій час, щоб витратити його даремно.

Також краудсорсинг не завжди є дешевим способом вирішення проблеми. Ще однією слабкою ланкою є витік інформації. Компанія- замовник звертається до людей за вирішенням дуже приватних, але важливих завдань, пов'язаних з її бізнесом. Конкуренти уважно стежать за появою таких завдань. Тому компанія повинна максимально швидко впровадити отриманий результат та якомога швидше запатентувати його.

Виходячи з вище сказаного виникає необхідність створення та впровадження конкурентних переваг нового типу. Важливим елементом процесу отримання конкурентних переваг є визначення виробничого потенціалу підприємства та шляхів його використання. В сучасних умовах підприємства намагаються максимально використати свій виробничий потенціал, що спонукає їх до пошуків додаткових джерел розвитку.

Отже, запропоноване удосконалення структури виробничого потенціалу підприємства за клієнтоорієнтованим підходом дозволяє об'єднати показники зовнішнього ринкового середовища з показниками внутрішнього виробничого потенціалу підприємства та здійснити оцінку ефективності використання виробничого потенціалу промислових підприємств. Незважаючи на «слабкі місця» краудсорсинг застосовується у практичній діяльності українських промислових підприємств.

Проведене дослідження ПАТ «ЗОЖК» показало, що концепція управління виробничим потенціалом засобами краудсорсингу в межах

клієнтоорієнтованої ресурсозберігаючої політики є доктриною сталого розвитку.

Таким чином, вважаємо, що перспективами подальших досліджень мають стати питання імплементації запропонованого механізму управління виробничим потенціалом у виробничо-збутову діяльність підприємства та формування управлінських рішень щодо підвищення його ефективності.

3.3 Оцінка результатів оптимізації ефективності ресурсозберігаючої політики на підприємстві

В Україні використання краудсорсингурозпочалося порівняно нещодавно. Деякі суб'єкти ведення бізнесу у світовій практиці використовують краудсорсинг одноразово, інші - як частину своєї корпоративної культури, проте широкого проникнення в системи управління він поки не отримав. Проблема – це недостатня підтримка з боку топ-менеджменту, яка обумовлена відсутністю чітких підходів до оцінки економічного ефекту від використання даного інструменту.

Основою для використання краудсорсингового методу є оцінка прогнозного економічного ефекту. Основні складові даної оцінки пов'язані з методичними особливостями організації краудсорсингового проекту, в тому числі з особливостями дохідної, видаткової та ризикової складових.

Організація краудсорсингу може бути найбільш ефективною при використанні фасилітації. Фасилітатор – людина, яка займається організацією групових форм роботи з метою підвищення їх ефективності. Завдання фасилітатора стежити за регламентом та сприяти комфортній атмосфері. Проте, при використанні даного інструменту збільшуються витрати на утримання платформи.

При реалізації краудсорсингового проекту власними силами організації включаються витрати на оплату праці відповідальних штатних та запрошених фахівців. Під час реалізації проекту можуть виникати витрати, які були раніше

не враховані. До подібних витрат можна віднести витрати на оплату праці фахівців внутрішніх профільних підрозділів та фінансових служб, матеріальна мотивація для переможців проекту.

Вартість послуг на проведення краудсорсингу не є публічною і узгоджується з кожним клієнтом індивідуально. Ціна на послуги може становити від 50 тис. грн. (для платформ класичного краудсорсингу), 2-3 млн. грн. (для платформ типу Witology) та 8-10 млн. грн. (для платформ типу Innocentive). Якщо платформа технологічно розвинена, вона потребує великих коштів за свої послуги.

Мета та завдання, яку ставить замовник перед крауд-проектм відіграє важливу роль. Головною вимогою в даному випадку є популярність платформи в онлайн-сфері. В даному випадку замовник не буде переплачувати та звертатися до платформ класичного краудсорсингу. Компанії, які приймають участь у краудсорсинговому проекті переслідують такі цілі: – підвищення позитивного іміджу компанії на ринку; – тестування крауд-технологій для подальшого використання на постійній основі; – пошук нових продуктів та послуг. В прогностну оцінку включають прогностні витрати на реалізацію пропозицій. На предкраудсорсинговому етапі замовник виставляє вимоги щодо граничного рівня витрат на реалізацію пропозицій, після чого всі отримані пропозиції в ході проекту проходять фасилітації відповідності даних вимозі.

Щодо прогностних ризиків, на даному етапі специфічним ризиком є ризик незнаходження певного рішення. Виділяють два види ризику незнаходження рішення: ризик країни та ризик платформи. Ризик країни показує ризик незнаходження рішення при проведенні краудсорсингу на території певної країни, ризик платформи – на певній платформі.

Для оцінки ризиків використовують два коефіцієнти: $K_{\text{країни}}$ та $K_{\text{платформи}}$. $K_{\text{країни}}$ – коефіцієнт, який показує ймовірність знаходження певного рішення за допомогою краудсорсингу в певній країні в порівнянні з іншими країнами.

Рішення про включення в розрахунок прогнозової ефективності краудсорсингу даного коефіцієнта приймається для кожного проекту самостійно. Для розрахунку даного коефіцієнта ми пропонуємо використовувати три коефіцієнта: коефіцієнт з офіційної статистики; глобальний індекс інновацій (даний індекс використовується відносно встановленої країни, яка знаходиться в рейтингу на 1 місці); індекс розвитку інтернету в країнах світу; індекс рівня освіти країн світу – використання даного коефіцієнта пов'язане з тим, що сучасні форми розвитку краудсорсингу це отримувати неявне знання – знання, яке вже присутнє у людини. Важливою умовою для цього є високий рівень підготовки краудсорсингової спільноти. Коефіцієнт освіти демонструє насамперед середній рівень освіти жителів певної країни.

К_{платформа}– коефіцієнт впливу фактора платформи, на якій проводиться крауд-проект на фінальну результативність. Для української практики, на нашу думку, еталонною платформою виступає платформа Witology. Відповідно коефіцієнт даної платформи дорівнює 1. Коефіцієнти інших платформ встановлюються в інтервалі від 0 до 1 залежно від експертної думки про відмінності в результативності між ними та платформою Witology.

К_{ризик}– коефіцієнт, який відображає ризики ділової репутації та операційні ризики проекту. Оцінка даних ризиків не відноситься до даного дослідження, тому величину цього коефіцієнта ми визначили експертним шляхом, виходячи з того, що проведення крауд-проекту на платформі Witology створює найменші ризики для ділової репутації компанії-замовника.

Терміни проведення краудсорсингового проекту на платформах Witology та WikiVote складають близько 3 місяців. Даний термін підходить для оцінки прогнозного економічного ефекту від використання краудсорсингу через використання 3-місячного коефіцієнта дисконтування. Але на практиці велике значення мають терміни реалізації отриманих за результатами крауд-проекту ідей. Тому, на предкраудсорсинговому етапі велику роль відіграють вимоги замовника щодо ідей. Всі отримані ідеї проходять фасилітації з точки зору відповідності даним вимогам. В фінальний пул потрапляють ідеї з

терміном реалізації не більше 1 року, проте в будь-якому випадку оцінка термінів реалізації кожної пропозиції оцінюється індивідуально.

Потенційний прогнозний економічний ефект може бути розрахований наступним чином: $NPV = (\text{потенційні} / \text{реальні економічні вигоди} - \text{витрати на реалізацію}) / (1 + \text{ставка дисконтування})^t$, де t – термін проведення краудсорсингового проекту / реалізації поданих за результатами краудсорсингу пропозицій. Витрати – витрати на проведення крауд-проекту і реалізацію поданих пропозицій (економічні вигоди (потенційні / реальні) = Σ прогнозних потенційних / реальних дохідних грошових потоків від реалізації кожної пропозиції. Ставкою дисконтування є необхідна прибутковість на акціонерний капітал. В рамках нашого дослідження ми використовували ставку дисконтування = 20%. Залежно від включення в прогнозну оцінку реалізаційного етапу та ризику факторів (дана формула може видозмінюватися відповідно до наведеної таблиці 3.14).

Таблиця 3.14–Розрахунок NPV реалізації крауд-проекту [41]

	без урахування ризик-факторів	з урахуванням ризик-факторів
з урахуванням тільки краудсорсингового етапу	$NPV1 = \Sigma (\text{потенційні економічні вигоди. Витрати на реалізацію краудсорсингу}) / (1 + \text{ставка дисконтування})^t$	$NPV = NPV1 \cdot K_{\text{країни}} \cdot K_{\text{платформи}} \cdot K_{\text{ріско}}$
з урахуванням краудсорсингового та реалізаційного етапів	$NPV3 = \Sigma (\text{потенційні економічні вигоди}). \text{Витрати на реалізацію краудсорсингу. Витрати на реалізацію пропозицій}) / (1 + \text{ставка дисконтування})^t$	$NPV = NPV3 \cdot K_{\text{країни}} \cdot K_{\text{платформи}} \cdot K_{\text{ріско}}$

На підставі досвіду участі в крауд-проектах на різних платформах, а також інтерв'ювання представників різних платформ, ми провели порівняльний розрахунок економічного ефекту від реалізації краудсорсингового етапу на різних платформах. Вихідні значення для розрахунку ефективності краудсорсингових проектів було розраховано методом прогнозування та екстраполяції.

Таблиця 3.15–Розрахунок ефективності реалізації краудсорсингових проектів на різних платформах

	Innocentive	WikiVote	Платформи класичного краудсорсингу (наприклад, UInvest)
Організація проекту на платформі	1 млн. грн.	0,3 млн. грн.	від 25 тис.грн.
Витрати на рекламу	0, тому що для просування крауд-проекту підприємство може використовувати офіційний сайт та спільноти в соціальних мережах		
Витрати на мотивацію учасників проекту матеріального та нематеріального характеру	до 50 тис. грн.	до 5 тис. грн.	
Витрати на співробітників підприємства, залучених в реалізацію проекту (в тому числі страхові внески у позабюджетні фонди та непрямі витрати):	72,2 тис. грн.	5 тис. грн.	
В т.ч. модератор проекту	19,2 тис. грн.	Модерація та фасилітація з боку представників замовника, як правило, відсутня	
В т.ч. менеджер проекту	22,9 тис. грн.		
В т.ч. аналітики (для оцінки доцільності отриманих за результатами крауд-проекту ідей)	30,1 тис. грн.	5 тис. грн.	
Разом витрат	близько 1,15 млн.	близько 450 тис.грн.	близько 10-20 тис. грн.
Кплатформи	1,0	0,7	0,02
Ккраїни	0,256		
Кризики	1,0	0,9	0,5
Потенційні економічні вигоди від проведення проекту	не менше 50 тис. грн.		
Потенційні економічні вигоди від проведення проекту з урахуванням ризик-факторів країни та платформи	12,8 млн. грн.	8,1 млн. грн.	100 тис.грн.
Терміни проекту, міс.	3 місяці		1 місяць
Ставка дисконтування, %	20%		
Податок на прибуток, %	20%		
NPV проекту (з урахуванням	8,86 млн. грн.	5,83 млн. грн.	60 тис. грн.

ризик-факторів)			
Рентабельність витрат на проведення крауд-проектів (з урахуванням ризик-факторів)	770%	1296%	300%

Розрахунки показують, що одним з головних чинників успішної реалізації краудсорсингу є вибір краудсорсингової платформи. На відміну від платформ класичного краудсорсингу, інтелектуальний краудсорсинг на базі платформ Innocentiv та WikiVote дозволяє значно нівелювати ризики.

Крім показників ефективності крауд-проекту, заснованих на P & L-складової, існує група показників загальної активності проекту, куди входять загальна кількість активних учасників проекту, кількість поданих пропозицій, кількість пропозицій, які потрапили у фінальний пул рішень.

Отже, для того, щоб використання краудсорсингу приносило компанії певні переваги, важлива не просто ефективна організація процесу, а оперативна реалізація отриманих рішень на посткраудсорсинговій стадії. На сьогодні невеликий відсоток підприємств використовують даний інструмент, адже реалізація таких проектів потребує значних коштів. Значна частина компаній не має змоги інвестувати в подібні проекти, оскільки дані компанії не можуть спрогнозувати реальні прибутки від його реалізації.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

В сучасних економічних умовах становлення та розвитку ринкової економіки організація ресурсозбереження зазнає істотних змін. Всі ці фактори пов'язані з переходом до ринкових відносин, із зміною моделі господарювання, із зміною форм власності, з руйнуванням старих сформованих господарських зв'язків.

Конкуренція, обмеженість фінансових ресурсів ставлять нові проблеми в галузі забезпечення ресурсозбереження.

Проблема ресурсозбереження є багатоаспектною та доволі болючою, особливо для українських підприємств. Задля зміни ситуації на краще, необхідне чітке розуміння сутності категорії «ресурсозбереження». Дослідивши низку праць вчених, автор дійшов наступних висновків.

На сьогоднішній день не існує єдиного визначення щодо поняття «ресурсозбереження». Більшість науковців розглядає його крізь призму систем технічних, економічних, організаційних заходів, які спрямовані на раціональне використання ресурсів та забезпечення зростаючих потреб за рахунок економії.

Ресурсозбереження – сукупність заходів щодо оощадливого та ефективного використання факторів виробництва. Ресурсозбереження забезпечується за допомогою використання ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій; зниження фондомісткості та матеріаломісткості продукції; підвищення продуктивності праці; скорочення витрат живої та матеріалізованої праці; підвищення якості продукції; раціонального застосування праці менеджерів та маркетингологів; використання вигід міжнародного поділу праці та ін.; сприяє зростанню ефективності економіки, підвищенню її конкурентоспроможності. Ресурсозберігаючі технології –

технології, які забезпечують виробництво продукції з мінімальним споживанням палива, сировини, матеріалів. Ресурсозберігаючі технології націлені на використання вторинних ресурсів, утилізацію відходів, рекуперацію енергії. Ресурсозбереження як альтернативний витратному метод господарювання не можна розглядати як щось відокремлене від загального менеджменту підприємства. Ресурсозбереження базується на чіткій стратегії та тактиці управління ресурсами з метою їх раціонального використання та своєчасного поновлення. Виходячи з цього, автором пропонується впроваджувати ресурсозберігаючі технології, удосконалювати ефективність прийняття управлінських рішень стосовно ресурсозбереження за допомогою проведення ресурсозберігаючої політики на підприємстві, а саме: удосконалення обліку цінностей на підприємстві; впровадження безвідходних або маловідходних технологій; регулярне проведення аналізу стану ресурсозбереження та ресурсоємності; підвищення продуктивності праці; удосконалення кадрового менеджменту.

Важливим фактором економічної оцінки ефективності ресурсозбереження повинна бути величина комплексного еколого-економічного ефекту, який забезпечують ресурсозберігаючі заходи. Доцільно враховувати такі еколого-економічні та соціально-економічні складові: ефект запобігання економічним збиткам від впливу на людину та довкілля на стадіях виробництва (відтворення) самого ресурсу або засобів, необхідних для його отримання чи післяреалізаційної утилізації; ефект запобігання еколого-економічним збиткам від можливих надзвичайних ситуацій, процесів виробництва або утилізації продуктів, отриманих із первинних ресурсів; ефект, викликаний феноменом замикаючих витрат; ефект вивільнення від необхідності створення допоміжної інфраструктури; зовнішньоекономічні ефекти; ефекти додаткового потенціалу економічного зростання. Проведене дослідження ПАТ «ЗОЖК» показало, що концепція управління виробничим потенціалом засобами краудсорсингу в межах клієнтоорієнтованої ресурсозберігаючої політики є доктриною сталого розвитку. Таким чином, вважаємо, що перспективами подальших досліджень

мають стати питання імплементування запропонованого механізму управління виробничим потенціалом у виробничо-збутову діяльність підприємства та формування управлінських рішень щодо підвищення його ефективності.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (StockmarketinfrastructuredevelopmentagencyofUkraine – SMIDA). URL: <http://smida.gov.ua> (дата звернення 15.11.2020).
2. Веселков А. Т. Шляхи оптимізації ефективності використання виробничого потенціалу підприємств //Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. 2015. № 6. С. 46-49.
3. Войцеховська Ю. В. Методи прогнозування розвитку виробничого потенціалу підприємств //Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 725. С. 42-48.
4. Гончар О. І. Актуалізація управління потенціалом підприємства за умов євроінтеграції: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2015. 333с.
5. Гончар О. І. Управління потенціалом підприємства за умов євроінтеграції: дисертація на здобут. наук. ступеня докт. екон. наук. Хмельницький: ХНУ, 2015. 448 с.
6. Гончар О. І. Оцінювання динаміки розвитку потенціалу машинобудівних підприємств України у контексті інтеграційних процесів // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Економічні науки. 2015. № 1 (83). С. 25-35.
7. Денисенко М. П. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств//Проблеми науки.2011. № 2. С. 15-21.
8. Денисенко М. П. Дослідження інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості: стан і проблеми //Фондовий ринок. 2018. № 6. С. 22-28.
9. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>(дата звернення 15.10.2020).
10. Джефф Хау.Краудсорсинг. Коллективный разум как инструмент развития бизнеса. М.: «Альпина Паблишер», 2012. 288 с.

11. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения. М. : ФАИР-ПРЕСС, 2006. 288 с.
12. Дубницький В. Інноваційно-маркетинговий потенціал промислового підприємства як інструмент підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку //Маркетинг в Україні. 2012. № 6. С. 33-40.
13. Іщук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств// Регіональна економіка. 2010. № 3. С. 48-56.
14. Кирич Н. Б. Управління підготовкою виробництва нової продукції на підприємстві: монографія. ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2011. 204 с.
15. Ковальчук С. В. Актуалізація маркетингових стратегій в контексті інноваційного розвитку підприємств: монографія. Хмельницький: «Поліграфіст-2», 2012. 280 с.
16. Коновал В. В. Управління виробничим потенціалом підприємств легкої промисловості в умовах системної нестабільності економіки // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. 2013. Т. 18. Вип. 4/2. С. 74-77.
17. Коюда О. П. Взаємозв'язок інтелектуального та інноваційного потенціалів // Проблеми науки. 2011. № 7. С. 12-16.
18. Краудворкінг: скільки можна заробити, сидячи вдома? URL: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2013/09/130909_crowdworking_money_ek.shtml(дата звернення 10.09.2020).
19. Краудсорсинг: соблазнительный маркетинговый агрессор. Журнал «Практический маркетинг». 2011. №1. URL: <http://www.marketing.spb.ru/lib-mm/strategy/crowdsourcing.htm>(дата звернення 11.09.2020).
20. Краудсорсинг URL: <http://businessoptimizing.ru/crowdsourcing/2/whatiscrowdsourcing.html> (дата звернення 09.09.2020).
21. Крупную рыбу одному не вытащить или крауд-технологии в действии. URL: <http://2013.404fest.ru/reports/bigfish/>(дата звернення 09.09.2020).

22. Круш П. В. Методологічні підходи до розкриття сутності категорії «потенціал підприємства» // Теорії мікро-макроекономіки: зб. наук. праць. Київ. 2019. С. 12-18.

23. Морозов О. Ф. Джерела підвищення інноваційного потенціалу підприємства// Актуальні проблеми економіки. 2012. № 11. С. 138-147.

24. Пригара О. Інноваційна політика підприємства: сучасні виклики та перспективи //Маркетинг в Україні. 2012. № 6. С. 41-45.

25. Ресурсний потенціал підприємств видавничо-поліграфічної галузі: теоретико-прикладні аспекти: URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvudpsu/2009_3/2009_3_Antonova.pdf(дата звернення 11.11.2020).

26. Руденко М. Маркетинговий потенціал компанії //Маркетинг. 2012. № 3. С. 28-42.

27. Ситницький М. В. Вплив інноваційного потенціалу на стратегічну гнучкість підприємства. Статистика України. 2017. № 1. С. 43-47.

28. Тарасов К. Краудсорсінг – власть толпы //СNews. 2010. № 50. С. 86-89.

29. Узунов В. В. Інноваційний потенціал як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств на внутрішніх і зовнішніх ринках // Економіка & держава. 2013. № 7. С. 23-27.

30. Григор'єва Л. В. Формування структури маркетингового потенціалу підприємств легкої промисловості: монографія. Хмельницький національний університет. 2018. 344 с.

31. Хау Дж. Краудсорсінг: Коллективный разум как инструмент развития бизнеса. М. : Альпина Паблишер, 2012. 288 с.

32. Шаманська О. І. Основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств //Актуальні проблеми економіки. 2018. № 6. С. 166-172.

33. Головне управління статистики. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statistical-information.html> (дата звернення 14.11.2020) .

34. Що таке крауд-маркетинг? URL: <https://www.google.de/search?> (дата звернення 14.11.2020).

35. Чтотакоекраудсорсинг? URL: http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the_crowdsourcing (дата звернення 12.10.2020).

36. Апаршина О. І. Методологічні підходи до трактування поняття «ресурсозбереження». URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search> (дата звернення 12.10.2020).

37. Мельник Л. Г. Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. Суми: Вид-во СумДУ, 2011. № 1-2. С. 70-73.

38. Дорогунцов С. І. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ:КНЕУ, 2010. 364 с.

39. Єршова О. О. Ресурсозбереження як альтернативний спосіб господарювання на підприємствах АПК. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення 20.10.2020).

40. Ляшенко І. О. Окремі підходи до систематизації класифікацій у ресурсозбереженні //Збірник наукових праць ЛНТУ «Економічні науки. Серія «Економіка і менеджмент». Випуск 8 (30). Луцьк, 2018. С. 201-210.

41. Ляшенко І. О. Особливості впровадження ресурсозберігаючих технологій на вітчизняних підприємствах// Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність». К.: ВПІ ВПК «Політехніка», 2018. С. 101.

42. Рибалко Л. П. Управління ресурсозбереженням на підприємствах на засадах вартісно-орієнтованого підходу. URL: <http://repository.crimea.edu/jspui/bitstream/123456789/5372/1/rybalko.pdf> (дата звернення 10.09.2020).

43. Барун М. В. Управління ресурсозбереженням на підприємстві// Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2017. № 98. С. 91-97.

44. Беляєва Г.Є. Ресурсозбереження як напрямок підвищення конкурентоспроможності підприємств в загальній системі управління / Екологічний менеджмент у загальній системі управління: тези доповідей Десятої щорічної Всеукраїнської наукової конференції (Суми, 20-21 квітня 2010 року) / Відп. за вип. О. М. Теліженко. Суми: СумДУ, 2018. Ч.1. С. 20-23.

45. Шеремет О. О. Організаційно-економічний механізм ресурсозбереження на підприємствах харчової промисловості //Наукові праці НУХТ К.: НУХТ, 2018. № 40. С. 34-39.

46. Барун М.В. Методологія економіко-екологічної оцінки проектів з використання вторинних ресурсів //Коммунальное хозяйство городов. URL: <http://khg.kname.edu.ua> (дата звернення 08.09.2020).

47. Касян С. Я. Управління потоками товарних ресурсів при формуванні асортиментної політики підприємств //Вісник Дніпропетровського університету. Дніпро: ДНУ імені Олеся Гончара. 2018. т. 20, №10/1. Випуск 6(3). С. 107-112.

48. Ляшенко І. О. Проблематика впровадження ресурсозберігаючих заходів на промислових підприємствах України / Матер. VII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців «Проблеми та перспективи розвитку регіональної економіки». Кременчук, 2012. С. 60-61.

49. Мельничук Н. В. Оцінка ефективності ресурсозбереження на рівні підприємства //Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2011. № 4. URL: <http://www.nbu.gov.ua>(дата звернення 10.11.2020).